

ትምህርት ሃያ

1ኛ ቀን፡- ትንቢተ ሚልክያስ

የብሉይ ኪዳንን የትንቢት መጻሕፍት በምናጠናበት ጊዜ ሁሉ ሕዝቡ የወደፊቱን ነገር በተስፋና በጉጉት ይጠብቁ እንደነበር ተመልክተናል። ምንም እንኳን የእግዚአብሔር ሕዝብ በስደትና በመከራ ውስጥ ቢሆኑ ወይም አይሁድ በምድር ዙሪያ ሁሉ ተበትነው የሚኖሩ ቢሆኑም የእግዚአብሔር ቃል የወደፊቱን ነገር እንዲመለከቱ ያበረታታቸው ነበር። በብሉይ ኪዳን ውስጥ ከሚገኙ የወደፊት ተስፋዎች መካከል አይሁድ ይጠብቁት የነበረው ዋና ተስፋ የመሢሔን መምጣት ነበር። የእስራኤል ንጉሥና የምድር ሁሉ ገዥ እንደመሆኑ ለእግዚአብሔር ሕዝብ ሁሉንም ነገር ያስተካክላል። ይህ ቃል ኪዳን በጨለማ ውስጥ እንደሚበራ ብርሃንና በትልቅ ችግር ውስጥ እንደሚሰማ አበረታች የተስፋ ቃል ነበር።

የመጨረሻው የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ትንቢተ ሚልክያስ ስለ መሢሔ መምጣትና ከእርሱ በፊት ስለሚመጣው ኤልያስ የተስፋ ቃል በማስተላለፍ ይጠቃለላል። እግዚአብሔር ከሚልክያስ በኋላ አዳዲስ ትንቢቶችን የሚናገሩ ነቢያት አልላከም። እነዚህም ዓመታት 400 የጸጥታ ዓመታት በመባል ይታወቃሉ። በእነዚህ 400 ዓመታት አይሁዶች የተሰጣቸውን ተስፋ ፍጻሜ ሲጠባበቁ ኖረዋል። ከ400 ዓመታት በኋላ ግን በሚልክያስ እንደተተነበየው በድንገት በምድረ በዳ የሚጮህ ሰው ድምፅ የተባለለት መጥምቁ የሐንስ የነቢያት መልእክት ይፈጸም ዘንድ የጊዜውን መድረስ በሚመለከት አዋጅ መናገር ጀመረ። መሢሔ መጣ። በብሉይ ኪዳን ሲጠበቁ የነበሩ ነገሮች በሙሉ መፈጸም ነበረባቸው። የሚያሳዝነው ነገር፣ መሢሔ፣ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ በመጣ ጊዜ ሕዝቡ ሊቀበሉት አልተዘጋጁም ነበር፤ ስለዚህ ሳይቀበሉት ቀሩ።

አዲስ ኪዳን ይህንን የተስፋ ላይ ሐረግ ከብሉይ ኪዳን ቀጥሎአል። ዳሩ ግን የመጀመሪያ አመጣጡን ከልብ በማመን ምትክ ኢየሱስ ዳግም በሚመለስበት ጊዜ ያተኩራሉ። በዚያን ጊዜ በፍጥረታት ሁሉ ላይ በመግዛት፣ በብሉይ ኪዳን ውስጥ የተጻፉትን የበረከት ተስፋዎች በሙሉ ይፈጽማል። የኢየሱስ ክርስቶስን መመለስ የሚመለከተው ተስፋ ለእኛ ለክርስቲያኖች በስደት ጨለማ ውስጥ በምንሆንበት ጊዜ ብርሃን የሚሆንን

«ተስፋ» ነው። ክርስቲያኖች በኢየሱስ ዳግመኛ መምጣት ቃል እርስ በእርስ እንድንጽናና ታዘናል (1ኛ ተሰሎንቄ 4: 13-18)። ክርስቲያኖች በዚህ በሚያልፍ የዓለም ነገር ላይ እምነታቸውንና ተስፋቸውን መጣል ጨርሶ የለባቸውም። ዜግነታቸው ሰማያዊ መሆኑን፤ ወደ መንግሥተ ሰማያት በመጓዝ ላይ ያሉ መናንያን መሆናቸውን፤ የእግዚአብሔር በረከት በሙላት የሚፈጸመው በሰማይ እንደሆነ ዘወትር ሊያስታውሱ ይገባል።

1ኛ ጥያቄ፡ ሀ) ክርስቲያኖች በከባድ ችግርና መከራ ውስጥ በሚሆኑበት ጊዜ ኢየሱስ ሲመለስ የሚያገኙትን ብሩህ ፍጻሜ፤ ተስፋ ማድረግ የሚያስፈልጋቸው ለምንድን ነው? ለ) ኢየሱስ ሲመለስ የሚፈጸሙልንን አንዳንድ የተስፋ ቃላት ዘርዘር? ሐ) ክርስቲያኖች ወደ ሰማይ አገራቸው በሚደርሱበት ጊዜ ሊፈጸሙላቸው ከተገባላቸው ተስፋ ይልቅ በዚህ ምድር ሊቀበሏቸው ባሉት በረከቶች ላይ ብዙ ጊዜ የሚያተኩሩባቸውን አንዳንድ መንገዶች ዘርዘር።

የትንቢተ ሚልክያስ ጸሐፊ

ምንም እንኳ መጽሐፈ ዜና መዋዕል፤ ዕዝራና ነህምያ ከሚልክያስ በኋላ ሊጻፉ ቢችሉም፤ በብሉይ ኪዳን ውስጥ የእግዚአብሔርን ቃል የጻፈ የመጨረሻ ነቢይ ሚልክያስ ነበር። በመጽሐፉ ጸሐፊ ማንነት ላይ ምሁራን የተለያዩ አሳቦች አሏቸው። ስለዚህ ጉዳይ ሁለት ዐበይት አመለካከቶች አሉ፡-

1. በዕብራይስጥ «ሚልክያስ» የሚለው ስም ትርጉም «መልእክተኛዬ» ማለት ነው። ይህ ቃል አንዳንድ ጊዜ ነቢያትን፤ ካህናትንና መላእክትንም እንኳ ለመግለጥ የሚጠቅም ነበር። ስለዚህ ብዙ ምሁራን ሚልክያስ 1:1 «የእግዚአብሔር ቃል ለእስራኤል በመልእክተኛው በኩል መጣ» ተብሎ መተርጉም አለበት ይላሉ። ይህ መልእክተኛ (ነቢይ) ማን እንደሆነ አይታወቅም። በአብዛኛዎቹ የነቢያት መጻሕፍት በተለየ ሁኔታ፤ ነቢዩ መቼ እንደኖረና የእግዚአብሔርን ቃል እንደተናገረ ወይም የማን ልጅ እንደሆነ የሚገልጹ የተለመዱ እውነቶች አልተሰጡም። ይህም ትንቢተ ሚልክያስ የተጻፈው በአንድ ባልታወቀ የእግዚአብሔር መልእክተኛ ነው የሚለውን አሳብ ይደግፋል። የሴፕቱዋጀንት ትርጉም

የሚልክያስን ስም ሳይጠቅስ የእግዚአብሔር ቃል በመልእክተኛው በኩል እንደተላለፈ አድርጎ ይህን ጥቅስ ይተረጉማል።

2. ሌሎች ምሁራን ደግሞ ጸሐፊው (ሚልክያስ) ተብሎ ከመጠራቱም፤ መልእክተኛን ያሰፈረው ራሱ ሚልክያስ ወይም ሌላ አንድ ጸሐፊ ነው ይላሉ። ከዚህ ሌላ ስለሚልክያስ የምናውቀው ምንም ነገር የለም። የአይሁድ ትውፊት ሚልክያስ የኖረው በሐጌና በዘካርያስ ዘመን እንደነበር ይናገራል። ሚልክያስ የታላቁ ምክራብ የጸሐፍት ጉባኤ አባላትና ከባቢሎን ምርኮ በኋላ ለአይሁድ የሃይማኖት ሕይወት እውቅና ለመስጠት እገዛ ካደረጉት የአይሁድ መሪዎች አንዱ ነበር ይላሉ።

ትንቢተ ሚልክያስ የተጻፈበት ጊዜ

ሚልክያስ ይህን መጽሐፍ መቼ እንደጻፈው ስለማይናገር በይሁዳ ያገለገለው መቼ እንደሆነ መጽሐፉን በመመርመር መረጃ ማግኘት አለብን። አሁንም ምሁራን በዚህ ጉዳይ ላይ ያላቸው አሳብ የተለያየ ነው። አንዳንዶች ሚልክያስ የኖረውና ያገለገለው ዕዝራና ነህምያ በኖሩበት ዘመን ነው ይላሉ (450-430 ዓ.ዓ.)። በሚልክያስና በነህምያ ዘመን የነበረውን የአይሁዶች መንፈሳዊ ሁኔታ ብንመረምር ተመሳሳይ ነበረ። ለምሳሌ በሦስቱም መጻሕፍት ማለት በዕዝራ፤ በነህምያና በሚልክያስ ከአሕዛብ ጋር የተደረጉ ጋብቻዎች ችግር፤ ድሆችን ያለ አግባብ መበደል፤ ስንበትን ባለማክበር ለሕግ ተገዥ አለመሆንና የቤተ መቅደሱ አገልግሎት ችላ መባል በጋራ ከተጠቀሱ ነገሮች ጥቂቶቹ ነበሩ።

ሌሎች ምሁራን ግን የዕብራይስጡን የአጻጻፍ ስልትና ሌሎች የቋንቋ ጉዳዮችን በመመልከት ሚልክያስ የተጻፈው ቀደም ሲል ዕዝራ ወደ ይሁዳ ከመምጣቱ በፊት ነው ይላሉ፤ የተጻፈውም ከ500-475 ዓ.ዓ. ነው ብለው ያስባሉ።

ትንቢተ ሚልክያስ የተጻፈው ከ475-425 ዓ.ዓ. ባለው ጊዜ ነው ማለት ከሁሉም የተሻለ አሳብ ነው።

የትንቢተ ሚልክያስ ታሪካዊ ሥረ-መሠረት

ትንቢተ ሚልክያስ በዕዝራና በነህምያ ታሪክ ዘመን አካባቢ የተጻፈ ነው። ከትንቢተ ሐጌና ዘካርያስ ጥናታችን እንደሚታወሰው እነዚህ ሁለቱ

ነቢያት አይሁዶች ቤተ መቅደሱን እንዲሠሩ ያበረታቱ ነቢያት ነበሩ። በመጨረሻ በ516 ዓ.ዓ. የቤተ መቅደሱ ሥራ ተጠናቀቀ። አይሁድ የተሰጧቸውን የተስፋ ቃላት ፍጻሜ ይጠባበቁ ነበር። መሢሐ እንደሚመጣ ቢጠባበቁም፣ መምጣቱን በሚመለከት አንዳችም ምልክት አልታየም ነበር። ከእግዚአብሔር በረከትን በመቀበል በቁሳዊ ነገሮች እንደሚበለጽጉ አስበው ነበር፤ ዳሩ ግን እስካሁን ድረስ ድሆች ነበሩ። ከአሕዛብ መንግሥታት ነፃ ለመሆንና ራሳቸውን ለመቻል ፈልገው ይጠባበቁ ነበር፤ ነገር ግን እስካሁን ድረስ በፋርስ መንግሥት ውስጥ እጅግ አነስተኛና ከቁጥር የማይገባ አንድ ክፍለ ሀገር ነበሩ። ታላቅ ሕዝብ እንደሚሆኑ አስበው ነበር፤ ነገር ግን ብዙ አይሁድ ወደ አገራቸው ለመመለስ ፈቃደኞች ሳይሆኑ ቀሩ። የቤተ መቅደሱን ሥራ ለመጨረስ ከነበራቸው የሰሜን ምጥቀት በፍጥነት በመውረድ፣ ተስፋቸው ተሟጥሞ ቅንነት በራቀው የአሳብ ግዕበል ውስጥ ተዘፈቁ። ለእግዚአብሔር የነበራቸውን መንፈሳዊ ግለት አጡ። እግዚአብሔር እንደሚወዳቸው ግሰብ ተሳናቸው።

በ458 ዓ.ዓ. በፋርስ ንጉሥ በአርጤክስስ ችሮታ ካህኑ ዕዝራ ከብዙ ሺህ አይሁድ ጋር ወደ አገሩ ተመለሰ። በእርሱ መንፈሳዊ አመራር የእግዚአብሔር ሕዝብ ንስሐ ለመግባትና ለሕጉ በመታዘዝ ለመኖር ተነቃቁ።

ከአሥራ ሦስት ዓመታት በኋላ፣ ግለትም በ445 ዓ.ዓ. ነህምያ ከብዙ አይሁዶች ጋር ተመለሰና የኢየሩሳሌምን ቅጥሮች ሠራ። ሕዝቡ ቤተ መቅደሱን ይሠሩ ዘንድ እንዳስቻሉት እንደ ሐጌና ዘካርያስ፣ ነህምያ ሕዝቡን ሁሉ ለማሳመንና የኢየሩሳሌምን ቅጥሮች እንዲሠሩ ለማድረግ ችሉ ነበር። ከዚህም በላይ ነህምያ በይሁዳ አንዳንድ ተሐድሶዎችን ለማምጣት ችሉ ነበር። ከእነዚህም መካከል ድሆችን መርዳት (ነህምያ 5:2-13)፣ ድብልቅ ጋብቻዎችን ማስቆም፣ ሰንበትን መጠበቅ (ነህምያ 10:30-31) መባቸውንና አሥራታቸውን ወደ ቤተ መቅደስ ማምጣት (ነህምያ 10:37-39) ይገኙባቸዋል። በዚህ ጊዜ ሚልክያስ ከነህምያ ጋር እየሠራ ነበር ለማለት ይቻላል።

በ433 ዓ.ዓ. ነህምያ ከንጉሥ አርጤክስስ ጋር ለመሥራት ወደ ፋርስ ተመለሰ። እርሱ በሌለበት ሕዝቡ እንደገና በኃጢአት ወደቁ። ነህምያ

ከብዙ ዓመታት በኋላ በተመለሰ ጊዜ ሕዝቡ አሥራታቸውን እንደግይከፍሉ፣ ሰንበትን እንደግያከብሩ፣ ከአሕዛብ ጋር እንደሚጋቡና ካህናቱም ምግባረ ብልሹዎች እንደሆኑ ደረሰበት (ነህምያ 13:7-31)። በትንቢተ ሚልክያስ ከተጠቀሱት አንዳንድ ተመሳሳይ ኃጢአቶች መካከል እነዚህ ይገኙባቸዋል (ሚልክያስ 1:6-14፤ 2:14-16፤ 3:8-11)። ስለዚህ ሚልክያስ ያገለገለው ነህምያ ወደ ፋርስ ሄዶ ሳለ ወይም በዚሁ ጊዜ ከነህምያ ጋር ሳይሆን አይቀርም።

ኃጢአት እንደ ግግጂት በመሆኑ የእግዚአብሔርን ሕዝብ ያለግጽረጥ ይሰባል። የእግዚአብሔር ሕዝቦች መንፈሳዊ ግዴላቸውንና በኃጢአት የመውደቅ ዝንባሌን ያለግጽረጥ ካልተዋጉ በስተቀር፣ አያሌ ጊዜ ሳይፈጅ መንፈሳዊ ግለታቸውንና ቅድስናቸውን ይጥላሉ። በቤተ ክርስቲያን መሪዎች ራስ ላይ ከተጣሉት ብዙ ዐበይት ኃላፊነቶች አንዱ የእግዚአብሔር ሕዝብ ለኢየሱስ የነበራቸውን የመጀመሪያ ፍቅር እንዲጠብቁና ዓለምን ከመምሰል ይልቅ በእግዚአብሔር ፊት የንጽሕና ሕይወት እንዲኖሩ ግባረታታት ነው። በነህምያና በሚልክያስ ጊዜ በእስራኤላውያን የተፈጸመው ነገር ዛሬም በቤተ ክርስቲያን ደግሞ ሊፈጸም ይችላል።

2ኛ ጥያቄ፡ ሀ) በኃጢአት የመውደቅ ዝንባሌ በምታውቃቸው ክርስቲያኖች ሕይወት ውስጥ ሲፈጸም ያየኸው እንዴት ነው? ለ) ይህን ዝንባሌ በራስህ ሕይወት ውስጥ ያየኸው እንዴት ነው? ሐ) ይህን ነገር ለማሸነፍ ምን እያደረግህ ነው? መ) የቤተ ክርስቲያን መሪ እንደ መሆንህ ሰዎች ለእግዚአብሔር ያላቸው መንፈሳዊ ግለት ከፍተኛ እንዲሆንና የቤተ ክርስቲያን አባሎች በኃጢአት እንዳይወድቁ ምን ግድረግ ትችላለህ?

የትንቢተ ሚልክያስ አስተዋጽኦ

3ኛ ጥያቄ፡ ሀ) ስለሚልክያስ ከመጽሐፍ ቅዱስ መዝገበ ቃላት አንብብ። ለ) በዚህ ስፍራ ስለ ሚልክያስ የተጠቀሱትን ዐበይት እውነቶችን ዘርዝር።

ሚልክያስ የተጻፈው እጅግ ልዩ በሆነ መንገድ ነበር። በመጀመሪያ፣ አብዛኛው የመጽሐፉ ክፍል የተጻፈው ሚልክያስ እግዚአብሔርን ወክሎ እንደሚናገር ሳይሆን፣ እግዚአብሔር ራሱ ለእስራኤላውያን በቀጥታ እንደሚናገር ሆኖ ነው። በመጽሐፉ አብዛኛ ክፍል ውስጥ እግዚአብሔር ለአይሁድ የሚናገረው «እኔ» የሚለውን ተውላጠ ስም በመጠቀም ነው።

በሁለተኛ ደረጃ፣ ሚልክያስ በጽሑፉ የተጠቀመው ልዩ የሆነ የአጻጻፍ ሥልትን ነው። አብዛኛዎቹ መልእክቶቹ የሚከተለውን አደረጃጀት የተከተሉ ናቸው፡-

ሀ. እግዚአብሔር ስለ ራሱ ወይም ስለ እስራኤላውያን መንፈሳዊ እውነትን ይናገራል።

ለ. ቀጥሎ እስራኤላውያን በዚህ የእግዚአብሔር ንግግር ላይ ተመሥርተው የሚያገኙት ጥያቄ በመላ ምት ይቀርባል።

ሐ. እግዚአብሔር፣ ጥያቄአቸው ትክክል አለመሆኑን በሚያስረዳ መንገድ ለእስራኤላውያን ጥያቄ መልስ ይሰጣል።

መ. እግዚአብሔር ለተናገረው ቃል ማረጋገጫ ያቀርባል።

4ኛ ጥያቄ፡ ሚልክያስ 1:2-5 አንብብ። በዚህ ክፍል ውስጥ እነዚህ አራት ደረጃዎች የሚታዩት እንዴት ነው?

ትንቢተ ሚልክያስ መልእክቱን የመሠረተባቸውን ስድስት ስብከቶች ይዟል። እነዚህ ስድስት መልእክቶች መልሶችን የያዙ ጥያቄዎች ሆነው ሊቀርቡ ይችላሉ።

እግዚአብሔር በሕዝቡ ላይ ያቀረበው ክስ

1ኛ ጥያቄ፡ እግዚአብሔር እኛን የወደደን እንዴት ነው? (ሚልክያስ 1:1-5)።

መልስ፡- ሀ) እግዚአብሔርን እስራኤልን የራሱ አድርጎ መርጧታል!

ለ) እግዚአብሔር እስራኤልን ይጠብቃታል።

2ኛ ጥያቄ፡- እኛ ካህናት የእግዚአብሔርን ስም የናቅነው እንዴት ነው? (ሚልክያስ 1:6-2:9)።

መልስ፡- ሀ) ካህናቱ እግዚአብሔርን አያከብሩም!

ለ) ካህናቱ ለእግዚአብሔር ተገቢ ያልሆነ መሥዋዕት ያቀርባሉ!

ሐ) ካህናቱ ለእግዚአብሔር ስም ከብር አይሰጡም፤

መ) ካህናቱ ለሕዝቡ የእግዚአብሔርን ሕግ አያስተምሩም።

3ኛ ጥያቄ፡ እኛ እስራኤላውያን ለቃል ኪዳን ታማኞች ያልሆንነው እንዴት ነው? (ሚልክያስ 2: 10-16)።

መልስ፡ -

ሀ) ሕዝቡ ሌሎች አማልክትን ከሚያመልኩ አሕዛብ መካከል ሚስቶችን አግብተዋል፤

ለ) ሕዝቡ በእግዚአብሔር ፊት በቃል ኪዳን ያገቧቸውን ሚስቶቻቸውን ፈትተዋል።

እግዚአብሔር በፍርድና በመቤዝት ወደ ሕዝቡ እንደሚመጣ ተስፋ ይሰጣል

4ኛ ጥያቄ፡ እግዚአብሔርን ያሰለቸነው እንዴት ነው? (ሚልክያስ 2: 17-3: 6)።

መልስ፡ -

ሀ) ሕዝቡ እግዚአብሔር ጻድቅ አይደለህም ብለው ይከሱት ነበር፤

ለ) እግዚአብሔር በቃላቸውና በተግባራቸው ታማኝ ባልሆኑት ሕዝቡ ላይ ፍርድን ያመጣና ይቀጣቸዋል፤ ያነጻቸዋልም።

5ኛ ጥያቄ፡ ወደ እግዚአብሔር መመለስ የምንችለው እንዴት ነው? (ሚልክያስ 3: 7-12)።

መልስ፡ -

ሀ) ከእግዚአብሔር መስረቅን በማቆምና ለእግዚአብሔር መክፈል የሚገባውን አሥራትና መባ በመስጠት።

ለ) ለእግዚአብሔር በሚሰጡበት ጊዜ እርሱ በረከቱን ያፈስላቸዋል።

6ኛ ጥያቄ፡ በእግዚአብሔር ላይ በድፍረት የተናገርነው እንዴት ነው? (ሚልክያስ 3: 13-4: 3)።

መልስ፡ - ሀ) እግዚአብሔርን ግገልገል ምንም ጥቅም የለውም ብላችኋል፤

ለ) የሚያከብሩኝንና የሚታዘዙኝን አስባቸዋለሁ፤ ደግሞም እሸልማቸዋለሁ፤

ሐ) እኔን ባለመታዘዝ የማያከብሩኝን እቀጣጥባለሁ፤

መ) «የጽድቅ ፀሐይ» በምትወጣበት ጊዜ፥ እግዚአብሔር በረከትና ፍርድን ያመጣል።

7. ለሕዝቡ የተሰጠ የመጨረሻ ግሣጼ (ሚልክያስ 4:4-6)

ሀ) የእግዚአብሔርን ሕግጋት መጠበቅን አስታውሱ፤

ለ) ሕዝቡን ለመሢሐ ለማዘጋጀት ከመሢሐ በፊት የሚመጣውን ኤልያስን ጠብቁ።

የትንቢተ ሚልክያስ ዓላማ

የብሉይ ኪዳን ትምህርቶች እምብርት ቃል ኪዳንን የሚመለከት አሳብ ያዘለ ነው። እግዚአብሔር በጸጋውና በፍቅሩ የቃል ኪዳን ሕዝብ እንዲሆኑ እስራኤላውያንን መረጣቸው። ይህም የተጀመረው እግዚአብሔር ከአብርሃም ጋር ባደረገው ቃል ኪዳን ነበር። ይህ ቃል ኪዳን እግዚአብሔር ለአይሁድ በሲና ተራራ ቃል ኪዳን በሰጣቸው ጊዜ ሊስፋፋ ችሏል። ይህም ከካህናት፥ በኋላም ከዳዊት ጋር የተደረገውን ቃል ኪዳን ይጨምር ነበር። ቃል ኪዳኖቹ የእግዚአብሔርን ፍቅርና ጸጋ የሚያስረዱ ናቸው። የቃል ኪዳን ጀማሪ እርሱ ሲሆን፥ ሕዝቡ በቃል ኪዳን ውስጥ የሚጠበቅባቸውን ነገር ባላደረጉ ጊዜ እንኳ ሊለውጠው አልፈለገም። ይሁን እንጂ ብሉይ ኪዳን የሚያስተምረን በቃል ኪዳን ውስጥ የተጠቀሱትን በረከቶች ለመቀበል ለቃል ኪዳን ታዛዥ መሆናቸው አስፈላጊ እንደ ነበር ነው። ይህ መታዘዝ በውጫዊ ሥርዓት ብቻ የሚሆን ሳይሆን፥ ከሕዝቡ ልብ የሚመነጭ መሆን ነበረበት።

እግዚአብሔር ሚልክያስን በጠራው ጊዜ ሕዝቡ በቃል ኪዳን ውስጥ የታዘዙትን አብዛኛዎቹን ሥርዓቶች እየተከተሉ ነበር። ዳሩ ግን እግዚአብሔርን ከልባቸው አያመልኩትም ነበር። መሥዋዕቶችንም ያቀርቡ ነበር፤ ነገር ግን ለእነርሱ የማይጠቅሙትን ሽባ ወይም ዕውር እንስሳት በመስጠት እግዚአብሔርን ያቃልሉት ነበር። እንደ ቀደምት አባቶቻቸው ጣዖትን አያመልኩም ነበር፤ ነገር ግን የእግዚአብሔር ሕዝብ የመሆናቸውን እውነታ ለመቀበልና ልባቸውን ለመለወጥ አይፈቅዱም ነበር።

ሰለዚህ እግዚአብሔር ነቢዩን ሚልክያስን ማስጠንቀቂያ የሚሰጣቸው የመጨረሻ መልእክተኛ አድርጎ ላከው። ሚልክያስ እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር በገባው ቃል ኪዳን ላይ ያተኩር ነበር። ይህ ለእስራኤላውያን የእግዚአብሔር ፍቅር ማረጋገጫ ነበር። ካህናቱ በእግዚአብሔር ፊት አገልግሎታቸውን የሚፈጽሙበት መሠረት ነበር። ሚልክያስ የቃል ኪዳን ውጤት በእስራኤላውያን ሕይወት ምን መሆን እንዳለበት ተመለከተ። የቃል ኪዳን እምብርት ወደ እግዚአብሔር የሚመለከት ትክክለኛ ዝንባሌ ነበር። ቃል ኪዳን እግዚአብሔርን እንደ ቅዱስነቱ በማክበርና በሙሉ ሕይወታቸው እርሱን ለማክበር ባላቸው ፍላጎት ላይ መመሥረት ነበረበት። ያ አክብርት ለእግዚአብሔር ወደሚቀርብ እውነተኛ አምልኮ ሊመራቸውና ለእግዚአብሔር የማይረባውን ሳይሆን ከሁሉም የተሻለውን መሥዋዕት እንዲያቀርቡ ሊያደርጋቸው ይገባ ነበር። መሪዎችና ሕዝቡ እርስ በርስ በመከባበር እንዲነጋገሩና በተለይም ለሚስቶቻቸው የገቡትን ቃል ኪዳን በመጠበቅ ከመፋታት እንዲታቀቡ ሊያደርጋቸው ይገባ ነበር። በእግዚአብሔር የማያምኑትን እንዳያገቡ እምነታቸውን በንጽሕና የመጠበቅ ፍላጎት ሊያሳድርባቸው ይገባ ነበር። ይህንንም እግዚአብሔር ከሰጣቸው ነገር አሥራታቸውን በታማኝነት በመስጠት ማረጋገጥ ነበረባቸው።

5ኛ ጥያቄ፡ ሀ) በአዲስ ኪዳን ከእግዚአብሔር ጋር ያለን ቃል ኪዳን ከዚህ ጋር የሚመሳሰለው እንዴት ነው? ለ) የእግዚአብሔር የቃል ኪዳን ሕዝብ በመሆናችን ምክንያት በሕይወታችን ሊለወጡ የሚገባቸው አንዳንድ ነገሮች ምንድን ናቸው? ሐ) ክርስቲያኖች የእግዚአብሔር የቃል ኪዳን ሕዝብ እንደሆኑ የሚናገሩባቸው፡ ዳሩ ግን ለዚህ ቃል ኪዳን ባለመታዘዝ እግዚአብሔርን የማያስከብሩባቸው አንዳንድ መንገዶች የትኞቹ ናቸው?

ነቢዩ ሚልክያስ በእግዚአብሔር የተጠራው አይሁድ ለቃል ኪዳን ታዛዦች ይሆኑ ዘንድ የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ ለመስጠት ነበር። እግዚአብሔር በሚልክያስ በኩል አይሁድን ስለ ኃጢአታቸው ሊወቅሳቸውና ወደ እርሱ እንዲመለሱ ሊጠራቸው ፈልጎ ነበር። ሚልክያስ ሕዝቡን፡ በተለይም የሃይማኖት መሪዎችን መሢሔ በሚመጣበት ጊዜ ስለ

ኃጢአታቸው እንደሚፈርድባቸውና ለእግዚአብሔር ታማኞች የሆኑትን ደግሞ እንደሚሸልማቸው ያስታውሳቸዋል።

ልዑል አባት፥ የፍጥረታት ሁሉ ጌታና የቃል ኪዳን መሥራች የሆነው እግዚአብሔር ሊከበር፥ ከእርሱ ጋር ግንኙነት የሚያደርጉ ሰዎች ደግሞ በቃል ኪዳን ውስጥ በተመለከተው መንገድ በተገቢ ሁኔታ ግንኙነት ሊያደርጉ ይገባል (ዘጸአት 20:12፤ ዘዳግም 31:1-10)። እግዚአብሔር ሕዝቡ ንስሐ እንዲገባና ከእርሱ ጋር የገቡትን ቃል ኪዳን እንዲያድሱ ጥሪ ያደርጋል። በዚህ መሠረት፡-

ሀ) የተበላሸውን የክህነት አገልግሎት ማንጸት ነበረባቸው፤

ለ) ሥርዓታዊውን አምልኮ ሐሜትና ደስታ ወደሞላበት አምልኮ መለወጥ ነበረባቸው፤

ሐ) አሥራት በመክፈልና መሥዋዕት በማቅረብ በኩል የሚታዩትን ድክመቶች ማስተካከል ነበረባቸው፤

መ) ከሚስቶቻቸውና ከልጆቻቸው ጋር ተገቢ የሆነ ግንኙነት ሊያደርጉ ይገባቸው ነበር፤

ሠ) ከጎረቤቶቻቸው ጋር በማኅበራዊ ፍትሕ መኖር ነበረባቸው።

የትንቢተ ሚልክያስ መልእክት ውጤት ምን እንደነበር አልተነገረንም። በቅድሚያ ሕዝቡ መጠነኛ የሆነ ምላሽ ሳይሰጡና ንስሐ ሳይገቡ አልቀሩም። ዳሩ ግን አይሁድ ብዙም ሳይቆዩ ወደ ቀድሞው ዝንባሌያቸው ተመለሱ። ኢየሱስ በምድር ላይ ይመላለስ በነበረ ጊዜ ሕዝቡ በተለይም ፈሪሳውያን የዚህ ዓይነት ዝንባሌ ነበራቸው። የልባቸው ዝንባሌ ትክክል ባይሆንም እንኳ ይከተሉት የነበረው ሥርዓታዊ አምልኮ እግዚአብሔርን ደስ እንደሚያሰኝ አስበው ነበር። ኢየሱስ ስለነበራቸው ዝንባሌ በግልጽ እየወቀሳቸው፥ በልባቸው ተለውጠው እግዚአብሔርን በተገቢው ሁኔታ እንዲያመልኩ በነገራቸው ጊዜ ተቃወሙት፤ በመጨረሻም ሰቅለው ገደሉት። ይህ ብዙ ጊዜ በግልጽ የሚታይ እውነታ ነው። ለትምህርቶቻቸውና ለሥርዓቶቻቸው ጥበቅና ለመቆም የሚፈልጉ የሃይማኖት መሪዎች ሁልጊዜ እውነትን ይቃወማሉ።

6ኛ ጥያቄ፡ ሀ) በሚልክያስ ዘመን የነበሩት ካህናትና በኢየሱስ ዘመን የነበሩት ፈሪሳውያን ያደርጉት እንደነበረው በዚህ ዘመን ያለን ክርስቲያኖች ተመሳሳይ ዝንባሌ ሊኖረን የሚችለው እንዴት ነው? ለ) የቤተ ክርስቲያን መሪዎች የሚወቀሱበትን ማንኛውንም ስሕተት ላለመቀበል የሚቃወሙትና ከዚህ ቀደም የለመዷቸውን ሥርዓቶች ለመጠበቅ የሚጥሩት ለምን ይመስላሃል?

የትንቢተ ሚልክያስ ዐበይት ትምህርቶች።

1. ለቃል ኪዳነ ሕግ መታዘዝ በማይኖርበት ጊዜ ከእግዚአብሔር ጋር የገባነውን ቃል ኪዳን አንፈጽምም። ዳሩ ግን የገባነውን ቃል ኪዳን የምንፈጽመው መታዘዛችን ከንጹሕ ልብና ከትክክለኛ ዝንባሌ ሲሆን ነው። ለእግዚአብሔር የሚቀርብ እውነተኛ አምልኮ ትክክለኛ ድርጊቶችን (ተገቢ የሆኑ ሥርዓቶችን) የሚያካትት ብቻ መሆን የለበትም። ነገር ግን ለእግዚአብሔር ከሚገዛ ልብ የሚመነጭ፡ ለእግዚአብሔር ሕግ የሚታዘዝ፡ ከኃጢአት የነጻ፡ ከቤተሰብና ከጎረቤቶች ጋር ትክክለኛ በሆነ ግንኙነት መኖርን ጭምር የሚያጠቃልል ነው።

7ኛ ጥያቄ፡ ሀ) ሰዎች እግዚአብሔርን በሚያስከብር መንገድ ሳይሆን፡ ከአምልኮ ሥርዓት አንጻር ብቻ አምልኮአቸውን ሊያቀርቡ የሚችሉባቸውን ሁኔታዎች ግለጽ። ለ) ይህን ዝንባሌ ለማረም ምን ማድረግ ትችላላህ?

2. ጋብቻና ፍቺ (ሚልክያስ 2:10-16)፡- ከሚስቶቻችን ወይም ከባሎቻችን ጋር በትክክለኛ ግንኙነት ውስጥ ካልሆንን ከእግዚአብሔር ጋር ትክክለኛ በሆነ ግንኙነት ልንኖር አንችልም። ሚልክያስ ስለ ጋብቻ ሁለት ዐበይት እውነቶችን ያስተምረናል፡-

- ሀ) አንድ ሰው ማንን እንደሚያገባ ወይም ሴት ከሆነች ማንን እንደምታገባ ጠንቅቆ መወሰን አለበት ወይም አለባት። ኢየሱስ ክርስቶስን ለመከተል ካደረግነው ውሳኔ ቀጥሎ ያለን ከፍተኛ ውሳኔ ማንን እንደምናገባ መወሰን ነው። አንድን ሰው የማያምን ወይም ሥጋዊ ክርስቲያን ብቻ መሆኑን እያወቅን ለቤተሰብ ውርስ፡ ለመልክ፡ ለሀብት ስንል ብናገባ እጅግ አስቸጋሪና ከባድ በሆነ

ሕይወት ውስጥ እናልፋለን። ዘይትና ውኃ ሊቀላቀሉ እንደማይችሉ ወይም ብርሃን ከጨለማ ጋር ሊሰማግ እንደማይችል ሁሉ በዚህ ዓይነቱ ጋብቻ ውስጥ በፍጹም ስምምነት ሊኖር አይችልም (2ኛ ቆሮንቶስ 6: 14-16 ተመልከት)። በመጨረሻም ከእግዚአብሔር ጋር የነበረን ግንኙነት ይለወጥና እግዚአብሔርን በምንፈልገው መንገድ ሳናገለግለው እንቀራለን። እግዚአብሔርን ሙሉ በሙሉ ሊያከብር በማይችል ቤተሰብ ውስጥ ስለሚያድጉ ጉዳቱ ለልጆቻችንም ይተርፋል። የእግዚአብሔር ቃል ግልጽ ነው፡- የማያምን ሰው ልናገባ አይገባም። ሚስትን ወይም ባልን ለመምረጥ ዋናው መመዘኛ መንፈሳዊ ሕይወታቸው ነው። ሥጋዊ የሆነ ክርስቲያን ብናገባ የሚያጋጥመን ችግር የማያምን ሰው በማግባት ከሚገጥመን ችግር የተለየ አይደለም። ዳሩ ግን እንደ እኛው እግዚአብሔርን ለማገልገልና ለመታዘዝ ጥማት ያለውን ሰው ካገባን፣ የቤተሰቡ ውርስ ወይም ውበት ወይም ሀብት ምንም ዓይነት ቢሆን በትዳራችን ውስጥ ስምምነት፣ ሰላምና ፍቅር ይኖራል።

- ለ. አንድ ሰው ያገባውን ሰው መፍታት የለበትም። የሚያሳዝነው ነገር አይሁዶች ፍቺ ምንም ችግር የሚያስከትል አይመስላቸውም ነበር። እንዲያውም ኢየሱስ በኖረበት ዘመን አንዲት ሴት እንጀራ ወይም ወጥ ብታሳርር ወይም ጥሩ ምግብ ለማዘጋጀት ባትችል፣ ባሏ ሊፈታት ይችል ነበር። ፍቺ በሚፈልጉበት ጊዜ ሁሉ በዘዳግም 24: 1-4 የሚገኘውን ጥቅስ እንደ ይለፍ ፈቃድ አድርገው ይጠቀሙበት ነበር። ለእስራኤላውያን ፍቺ የሚፈቀደው በሕይወታቸው ውስጥ ባለ ጋጢአት ምክንያት ብቻ ነበር (ማቴዎስ 19: 8)። እግዚአብሔር የደገፈው አማራጭ አልነበረም። ጋብቻ ሴትና ወንድ በእግዚአብሔር ፊት የሚገቡት የተቀደሰ ቃል ኪዳን ነው። ይህም እግዚአብሔር የሚያከብረውና የሚባርከው ነው። ጋብቻ ማለት ፍጹም መጣመርና እግዚአብሔርን የሚፈሩ ልጆችን ማፍራት ማለት ነው። ሚልክያስ ሚስትን «ባልንጀራ» ብሎ ይጠራታል (ሚልክያስ 2: 14)። ይህንን አሳብ የሚገልጠው የዕብራይስጡ ቃል ሁለት እንጨቶች ሊለያዩ በማይችሉበት መንገድ በምስማር ማጣበቅን የሚያመለክት ነው። የእግዚአብሔር

ፍላጎት ጋብቻን በምንመሠርትበት ጊዜ ከትዳር ጓደኛችን ጋር በአካል፣ በስሜትና በመንፈስ አንድ እንድንሆን ነው። ፍላጎቶቻችን አንድ ይሆናሉ። ዕቅዶቻችን አንድ ይሆናሉ። ኑሮአችን ፍጹም በሆነ መግባባት፣ በለምምነትና በፍቅር የተመሠረተ ይሆናል። ባል ለሚስቱ ምን ማድረግ፣ ምን ማመን ወይም ምን ማቀድ እንዳለባት ያዛታል ማለት አይደለም። በአንድነትና በኅብረት ይሠራሉ። የእስራኤልና የቤተ ክርስቲያን ባል በሆነው በእግዚአብሔርና ሚስት በሆነችው በእስራኤል ወይም በቤተ ክርስቲያን መካከል ያለው ግንኙነት ተምሳሌታዊ በሆነ መንገድ በሙላት ሊፈጸም የሚችለው የዚህ ዓይነቱ ኅብረትና ግንኙነት በተገቢው ሁኔታ ሲኖር ብቻ ነው (ኤርምያስ 2: 1-3፤ 31: 32፤ ሕዝቅኤል 16፤ ሆሴዕ 2: 1-9። እስራኤልና እግዚአብሔር የሚስትና የባል ግንኙነት እንዳላቸው የሚያሳዩ ጥቅሶች ስለሆኑ ተመልከታቸው)።

አዲስ ኪዳን ፍቺ የእግዚአብሔር ፈቃድ እንዳልሆነ ያስተምረናል (ማቴዎስ 5: 31-32፤ 19: 1-10፤ ማርቆስ 10: 1-10፤ ሮሜ 7: 1-3፤ 1ኛ ቆሮንቶስ 7: 10-16፣ 39)።

8ኛ ጥያቄ፡ ሀ) ብዙ ክርስቲያኖች ሚስት ወይም ባል በሚመርጡበት ጊዜ የተሳሳተ መመዘኛ የሚጠቀሙት እንዴት ነው? ለ) ወንድ ወይም ሴት የትዳር ጓደኛ በሚመርጡበት ጊዜ ሊጠቀሙበት የሚገባ አንዳንድ መመዘኛዎችን ዘርዝር። ሐ) ከላይ የጠቀስነው እግዚአብሔር ለጋብቻ ያለው ዓላማ የሚፈጸመው በጥቂት ክርስቲያኖች ጋብቻዎች ብቻ የሚሆነው ለምን ይመስልሃል?

3. ነቢዩ ኤልያስ (ሚልክያስ 4: 5-6)፡- ትንቢተ ሚልክያስ የሚጠቃለለው የነቢዩ ኤልያስን መምጣት እንዲጠባበቁ ለእስራኤል ሕዝብ በመንገር ነው። የዚህ ነቢይ መምጣት «የጌታን ቀን» የሚቀድም ሲሆን፣ የልጆችን ልብ ወደ አባቶች ይመልሳል። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ኤልያስ የእግዚአብሔር ነቢይ ማለት ምን ማለት እንደሆነ የሚገልጽና ከሌሎች ነቢያት መካከል አብዛኛዎቹ የተከተሉት ዐቢይ ምሳሌ ነበር። ምክንያቱም፡-

ሀ) ኤልያስ የሃይማኖትና የፖለቲካ መሪዎችን በድፍረት በመቃወም፤
ከአባቶቻቸው እምነት ዙር በማለታቸው፤ በሥነ ምግባር
ጉድለታቸውና ማህበራዊ ፍትሕን በማዛባት ኃጢአታቸው
ወቅሶአቸዋል።

ለ) ኤልያስ ንስሐ የመግባትን አስፈላጊነት፤ ይህ ካልሆነ ግን ሰው
የእግዚአብሔር ፍርድ እንደሚጠበቀው በግልጽ አስተምሯል።

ሐ) የኤልያስ መልእክቶች እውነትነት በተአምራት የተረጋገጠ ነበር።

መ) ኤልያስ ከሃይማኖት መሪዎች አንዱ አልነበረም፤ ዳሩ ግን
ከተመሠረተው ሃይማኖታዊ መዋቅር ውጭ ሆኖ ሕዝቡ ወደ
እውነተኛ ሃይማኖት እንዲመለሱ ለማድረግ ሠራ።

ኢየሱስ በተራራ ላይ በተለወጠ ጊዜ ከሙሴና ከኤልያስ ጋር ተገናኝቶ
ነበር (ማቴዎስ 17:1-8)። ሙሴ ሕግን፤ ኤልያስ ደግሞ ነቢያትን
የሚወክሉ ሲሆን፤ ሁለቱም የመሢሔን መምጣት የሚያመለክቱ ነበሩ።
የእነርሱ መገለጥ ኢየሱስ ከብዙ መቶ ዓመታት በፊት የነበሩት የሕግና
የነቢያት ፍጻሜ መሆኑን ማሳየት ነበር።

ሚልክያስ በዚህ ስፍራ የተናገረው፤ አንድ ቀን ኤልያስን የሚመስል
ሰው እንደሚመጣ ነው። የእርሱ መምጣት ከመጨረሻዎቹ ቀናትና
ከመሢሔ መምጣት በፊት ይሆናል።

ሚልክያስ ይኖር በነበረበትና መጥምቁ ዮሐንስ በተነሣበት ዘመን
መካከል በነበሩት 400 ዓመታት ውስጥ አይሁድ ስለዚህ ኤልያስ
የነበራቸው ወግ ዕድገት እያሳየ መጥቶ ነበር። ይህ የኤልያስ ተምሳሌት
ይሁን ወይም የኤልያስ ከሞት ተነሥቶ መምጣት የሚያውቁት ነገር
አልነበረም። መጥምቁ ዮሐንስ በመጣ ጊዜ በአለባበስና በመልእክቱ እነርሱ
የሚጠበቁትን ኤልያስ ይመስል ነበር። ብዙ ሕዝብ ወደ መጥምቁ ዮሐንስ
የመጡበትና በእርሱ ያመኑበት አንዱ ምክንያት ይህ ነበር። በኋላ ጌታ
ኢየሱስ መጥምቁ ዮሐንስ ይህን ትንቢት እንደፈጸመ ተናገረ (ማቴዎስ
11:7-15)።

ብዙ ምሁራን ከዘመናት መጨረሻ ጥቂት ቀደም ብሎ የሚመጣ ሌላ
(ኤልያስ) አለ ብለው ያስባሉ። ይህ ሰው ከዘመኑ ፍጻሜ በፊት ሕዝቡን

ለንስሐ የሚጋብዝ የመጨረሻ መልእክተኛ ይሆናል። በራእይ 11:1-12 ከምናያቸው ሁለት ነቢያት አንዱ ኤልያስን የሚመስል ነቢይ ነው ብለው ያስባሉ።

9ኛ ጥያቄ፡ ክርስቲያኖች እነዚህን እውነቶች ሊያውቋቸውና ሊታዘዟቸው አስፈላጊ የሚሆነው ለምንድን ነው?

10ኛ ጥያቄ፡ ሚልክያስ 1-4 አንብብ። ሀ) አይሁድ ለእግዚአብሔር ያቀረቧቸውን የተለያዩ ጥያቄዎች ዘርዘር። ለ) እግዚአብሔር እነዚህን ጥያቄዎች የመለሰላቸው እንዴት ነበር? ሐ) ከእነዚህ ጥያቄዎችና ትምህርቶች አብዛኛዎቹ በዚህ ዘመን ላሉ ክርስቲያኖች ጠቃሚ የሚሆኑት እንዴት ነው?

እግዚአብሔር ለቤተ ክርስቲያን መሪዎች ከሰጣቸው ኃላፊነቶች አንዱ፡ ለእግዚአብሔር ሕዝብ «ነቢይ» የመሆን ኃላፊነት ነው። ይህን ስል የእግዚአብሔር ሕዝብ ኃጢአታቸውን እንዲያዩ ማድረግና የተሳሳተ ዝንባሌያቸውን ሁሉ በግልጽ መቃወም አለባቸው ማለቴ ነው። እግዚአብሔር በረከቱን ያለማቋረጥ እንዲሰጥ የእግዚአብሔር ሕዝብ ንጹሕ አምልኮና ኑሮ እንዲኖሩ የማስተማርና የማበረታታት ኃላፊነት አለባቸው። እግዚአብሔር የሕዝቡን ንጽሕና ጠብቆ ለማቆየት በቤተ ክርስቲያን መሪዎች እንዴት እንደሚጠቀም የሚያሳይ ጥሩ ምሳሌ ሚልክያስ ነው።

ሚልክያስ በሕዝቡ ሕይወት ውስጥ ያሉትን ችግሮች የሚጠቁሙ አጫጭር መልእክቶችን በመጽሐፉ ውስጥ አቅርቧል። ብዙ ጊዜ የሚጀምረው እውነታን ወይም ጭብጥን የያዙ አጫጭር ዐረፍተ ነገሮችን በማቅረብ ሲሆን፡ ሕዝቡ ከእነዚህ ዐረፍተ ነገሮች በመነሣት እግዚአብሔርን ይጠይቃሉ።

1. 1ኛ ጥያቄ፡ እግዚአብሔር እኛን የወደደን እንዴት ነው? (ሚልክያስ 1:1-5)

ለዎች ሁሉ የኢኮኖሚ ችግር ወይም በሥጋቸው ላይ ጉዳት የሚያደርስ ነገር ሲገጥማቸው የሚሰጡት ምላሽ ከሚከተሉት ሁለት ነገሮች አንዱን ነው፡- አንዳንዶች ትከሻቸውን በመስበቅ ይህንን ችግር በሕይወቴ ላይ ያመጣ እግዚአብሔር ስለሆነ ምንም ማድረግ አልችልም ይላሉ። ሌሎች

ደግሞ ወደ አለማመንና የተጣመመ ትርጉም ወደ መስጠቱ በመቻሉል የእግዚአብሔርን ፍቅር በጥያቄ ምልክት ያስቀምጡታል። አይሁድ ተጠራጣሪና ጠማማ በሆነ ልባቸው ወደ እግዚአብሔር በመመልከት፤ እርሱ በእርግጥ ይወዳቸው እንደሆነ መጠየቅ ጀምረው ነበር።

እግዚአብሔር ለእነርሱ ያለውን ፍቅር ለማረጋገጥ ለአይሁድ ታሪካዊ የሆነው የእስራኤልን ጥሪ ያስታውሳቸዋል። የያዕቆብ ዝርያዎች የሆኑትን እስራኤላውያንን የዒሳው ዝርያዎች ከሆኑት ከኤዶማውያን ጋር ያወዳድራቸዋል። ያዕቆብና ዒሳው ወንድማማቾች ቢሆኑም እንኳ እግዚአብሔር የጠራውና ቃል ኪዳን ያደረገው ከያዕቆብ (እስራኤል) ጋር ብቻ ነበር። የአይሁድ ታሪካዊ ጠላቶች የሆኑት ኤዶማውያን እንደሚበለጽጉ ቢያስቡም እንኳ እግዚአብሔር እንደሚፈርድባቸው ተናገረ። በሌላም በኩል እግዚአብሔር እስራኤልን እንደሚባርክ ተናገረ።

ክርስቲያኖችም የተጠሩት በእግዚአብሔር ነው (ሮሜ 8:28-30)። እግዚአብሔር በዓለም ከሚኖሩ ሕዝቦች መካከል መረጣቸው። ይህ የእግዚአብሔር ፍቅር ልዩ ምልክት ነው።

2.2ኛ ጥያቄ፡ ካህናት የሆንን እኛ የእግዚአብሔርን ስም ያቃለልነው እንዴት ነው? (ሚልክያስ 1:6-2:9)። ከእንስሳት ወገን የሚመደቡት በሬ፣ አህያ ወይም ፍየል ባለቤታቸው ግን እንደሆነ በመረዳት ይታዘዙታል። ከእንስሳት ይልቅ ከፍተኛ የማሰብ ችሎታ ያለው ሰው ግን ፈጣሪው የሆነውን እግዚአብሔርን አላከበረም፤ አላወቀውምም።

እስራኤላውያን ይህንን በተጠራጠሩ ጊዜ እግዚአብሔር ለእርሱ ያሳዩትን አክብሮት የጎደለው ሁኔታ ለካህናትና ለእስራኤላውያን አሳያቸው። ይህንን በተለያዩ መንገዶች ያደርጉ ነበር። በመጀመሪያ፣ ሕዝቡ በካህናት ትእዛዝ ለእግዚአብሔር ተገቢ ያልሆነ መሥዋዕት ያቀርቡ ነበር። ይኸውም ዕውርና ሽባ የሆኑ እንስሳትን ለመሥዋዕት በማቅረብ ነው። ለምድራዊ መሪዎች እንኳ የማይቀርበውን ለእግዚአብሔር ያቀርቡ ነበር። እግዚአብሔር ይህን የመሰለ እርሱ የማይከበርበት ሥርዓታዊ አምልኮ ከሚፈጸም ከቶውኑ ባይቀርብ መረጠ።

ሁለተኛ፡ ካህናት እግዚአብሔርን ለማገልገል በነበራቸው ዝንባሌ ውስጥ እርሱን አያከብሩም ነበር። ካህናት በቤተ መቅደስ ውስጥ ባለግጃረጥ የሚበራውን መብራት መለኮስ፤ በወርቅ መሠዊያው ላይ ዕጣን ግጦን ወይም እንስሳትን ለእግዚአብሔር መሥዋዕት አድርጎ ግቅረብ ታክቶአቸው ነበር።

በሦስተኛ ደረጃ፡ ካህናት ለሕዝቡ የእግዚአብሔርን መንገዶች ለማስተግር ፈቃደኞች ባለመሆን እርሱን አያከብሩም ነበር።

የእስራኤል መንፈሳዊ መሪዎች የነበሩት ካህናት፡ እግዚአብሔር ከእርሱ ጋር የከህነት ቃል ኪዳን እንዳደረገው እንደ አሮን የልጅ ልጅ እንደ ፈንሐስ አልነበሩም (ዘኁልቁ 25: 10-13)። ስለዚህ እግዚአብሔር የእስራኤልን አምልኮ የመምራት መብት ከእነርሱ በመውለድ ሊፈርድባቸው ግድ ነበር።

11ኛ ጥያቄ፡ ዛሬ ክርስቲያኖችና የቤተ ክርስቲያን መሪዎች የዚህ ዓይነት ተመሳሳይ ዝንባሌ ሊኖራቸው የሚችለው እንዴት ነው? ምሳሌዎችን ዘርዝር።

3. 3ኛ ጥያቄ፡ እኛ ሕዝቡ ለቃል ኪዳኑ ታማኞች ያልሆንነው እንዴት ነው? (ሚልክያስ 2: 10-16)።

የእግዚአብሔር የቃል ኪዳኑ ሕዝብ መሆናችንን የምናረጋግጠው በምናምነው ወይም በምንናገረው ነገር ብቻ ሳይሆን፤ በምንናረው ኑሮ ጭምር ነው። የክርስቶስ አካል የሆነው የእግዚአብሔር የቃል ኪዳን ሕዝብ አካል ከፍል በምንሆንበት ጊዜ እርስ በርሳችን የምናደርገውን ግንኙነት ለመለወጥ መቻል አለብን። ሁላችንም አንድ ቤተሰብ ነን። የመንፈሳዊ ቃል ኪዳን ሕዝብ ቤተሰብ ደግሞ በሥጋ ከተወለድንበት ቤተሰብ ይበልጥ የላቀና አስፈላጊ ነው።

አይሁድ እግዚአብሔርንና ቃል ኪዳኑን ያቃልሉ ነበር። ይህን ነገር በጋብቻ ሕይወታቸው ውስጥ እንዴት እንደፈጸሙት ለማስረዳት ሚልክያስ ሁለት ምሳሌዎችን ይጠቅሳል፡-

ሀ) ሕዝቡ ጣዖታትን ከሚያመልኩ አሕዛብ መካከል ሚስቶችን አግብተው ነበር፤

ለ) ሕዝቡ በእግዚአብሔር ፊት ቃል ኪዳን የገቡላቸውን ሚስቶቻቸውን ፈትተው ነበር።

የሚልክያስ የመጨረሻ ክፍል በይበልጥ የሚያተኩረው በመጪው ጊዜ ላይ ነው። የእግዚአብሔርን ሕዝብ ከፋትና ኃጢአት የሚናገር ቢሆንም እንኳ መሢሐ ወይም «ኤልያስ» በሚመጣበት ጊዜ ስለሚፈጸሙ ነገሮች ይናገራል።

4. 4ኛ ጥያቄ፡ እግዚአብሔርን ያስለቸነው በምንድን ነው? (ሚል. 2:17-3:6)።

ከፋ የሚያደርጉ ሰዎች በጥፋታቸው ሳይያዙና ሳይቀጡ ሲቀሩ፣ የእግዚአብሔር ሰዎች የዓለምን ድርጊት መከተልና ተመሳሳይ ክፋት መፈጸም ይጀምራሉ። ጉቦ መቀበልና በፈተና ጊዜ ከሌሎች መኮረጅ መልካም እንደሆነ በአፋቸው ባይናገሩም እንኳ እግዚአብሔር ከፋ ነው ያለውን ይህን ነገር በተግባር መልካም እንደሆነ ያህል ይለማመዱታል። «ይህን ነገር ሌሎች አድርገው ከተሳካላቸው እኔም ማድረግ አለብኝ። ስለዚህ ጉዳይ እግዚአብሔር ቢገደው ኖሮ ሊቀጣቸው ይገባ ነበር» ብለው ማሰብ ይጀምራሉ። ከዚህም የተነሣ የሥነ-ምግባር መመዘኛቸው የረከሰ ይሆናል።

እግዚአብሔር የዚህን ችግር መፍትሔ ለማግኘት «መልእክተኛውን» እንደሚልክ ይናገራል። መልእክተኛ የሆነው ኢየሱስ ክርስቶስ በፍርድ ሲመጣ ከፋ የሚያደርጉትን ሁሉ ይቀጣል። የገዛ ሕዝቡ ከዚህ ዓይነት አስተሳሰብና ተግባር ይነጹ ዘንድ በስደት ውስጥ በማሳለፍ ያጠራቸዋል። ከዚያም ሕዝቡ በቃልና በተግባር በመንጸት፣ በእግዚአብሔር ዘንድ ተቀባይነት ያለው መሥዋዕት ያቀርባሉ።

ማስታወሻ፡- ሚልክያስ በንግግርና በማግቢራዊ ፍትሕ ኃጢአት ላይ ያተኮረበትን መንገድ ልብ ብለህ ተመልከት።

5. 5ኛ ጥያቄ፡ ወደ እግዚአብሔር እንዴት ልንመለስ እንችላለን? (ሚልክያስ 3:7-12)።

እግዚአብሔር ባሕርዩን ለሙሴ በገለጸበት ጊዜ መሐሪና ለቁጣ የዘገየ እንደሆነ ነገሮት ነበር (ዘጸአት 34:6)። የእግዚአብሔር ባሕርይ ከተውኑም ሊለወጥ አይችልም። እግዚአብሔር በሙሴ ጊዜ እንደነበረ፣

በሚልክያስም ጊዜ ነበር፤ በእኛ ጊዜም አለ። ስለዚህ እግዚአብሔር ከኃጢአታቸው ይመለሱ ዘንድ ሕዝቡን ጋበዛቸው።

ንስሐ በተለወጠ አካሂድ ራሱን መግለጥ አለበት። መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ንስሐ ያለው አመለካከት የአስተሳሰብ ለውጥን ብቻ ሳይሆን፤ የተግባር ወይም የኑሮ ለውጥን ጭምር የሚመለከት ነው። ሚልክያስ ወደ እግዚአብሔር ለመመለስ እንዴት መለወጥ እንዳለባቸው ለእስራኤላውያን ለማሳየት በሕይወታቸው ሊያከናውኑላቸው ከሚገባ ተግባራት አንዱን ጉዳይ ያነሣል፤ ይህም ፡- አሥራታቸውን ለእግዚአብሔር የመስጠት ጉዳይ ነበር። ሚልክያስ ሕዝቡ ከእግዚአብሔር ጋር የገቡትን ቃል ኪዳን በማክበር፤ ከሚያገኙት ነገር ሁሉ ከምርቱና ከገንዘቡ አንድ አሥረኛውን ለእግዚአብሔር እንዲሰጡ ጠየቃቸው። ይህንን ካደረጉ እግዚአብሔር በሥጋ ሊባርካቸውና እነርሱም በሕዝቦች ሁሉ ዘንድ የተባረኩ እንደሚባሉ ቃል ገባላቸው።

6. 6ኛ ጥያቄ፡ በእግዚአብሔር ላይ ደፍረን የተናገርነው እንዴት ነው? (ሚልክያስ 3: 13-4: 3)።

በሚልክያስ 2: 17-3: 6 እንዳየነው፤ እስራኤላውያን ክፉ የሚሠሩ እየበለጸጉ ሲሄዱ ጻድቅ መሆን የተሻለ ዋጋ አለውን? ብለው የጥርጥር ጥያቄ መጠየቅ ጀምረው ነበር። ስለዚህ ከጽድቅ አኗኗር ይልቅ በክፋት መኖር እንደሚሻል በመገመት ኃጢአተኞች ሆነው መኖር እንደሚገባቸው ማሰብ ጀመሩ።

እግዚአብሔር የሚያደርጉትን ሁሉ እንደሚያስታውስ በመንገር እስራኤላውያንን ያስጠነቅቃቸዋል። በቅድስና በመኖር እግዚአብሔርን ያከበሩ ሰዎች ያደረጉትን ነገር ሁሉ እግዚአብሔር በመዝገብ ጽፎታል፤ በጊዜውም ይሸልማቸዋል። እግዚአብሔርን አናከብርም ብለው ዓለምን የተከተሉትን ሁሉ እንደሚቀጣቸው ተናግሮአል።

«የጽድቅ ፀሐይ» የሆነው መሢሐ ሲመጣ፤ ክፉ ሰዎች ሁሉ በእሳት ውስጥ እንዳለ ገለባ ይቃጠሉና ጻድቃን ፈውስ አግኝተው ደስታና ሐላትን ያደርጋሉ።

7. ለሕዝቡ የተሰጠ የመጨረሻ ምክር (ሚልክያስ 4: 4-6)

የብሉይ ኪዳን የሚጠቃለለው ሰዎች ለእግዚአብሔር ሕግጋት እየታዘዙ እንዲጓዙ በመምከር ነው። ከመሢሔ አስቀድሞ የሚመጣውን ኤልያስን መጠባበቅ ነበረባቸው። ኤልያስ የሕዝቡን ልብ ወደ ቀደምት አባቶቻቸው በመመለስ የምድሪቱን መንፈሳዊ ሁኔታ ለመለወጥ ይፈልግ ነበር። በቤተሰብ መካከል አንድነትን ያመጣ ነበር። ዳሩ ግን ይህንን የማይቀበሉ ሁሉ ከባድ ፍርድ ያገኛቸዋል።

12ኛ ጥያቄ፡ ሀ) በትንቢተ ሚልክያስ ውስጥ የሚገኙትን ዐበይት እውነቶች ዘርዘር። ለ) በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ለሚገኙ ምእመናን መንፈሳዊ ትምህርት ለማስተማር፡ የትንቢተ ሚልክያስ ሰባት ክፍሎች እያንዳንዳቸው ሊጠቅሙ የሚችሉባቸውን ግልጽ መንገዶች ዘርዘር።

2ኛ ቀን፡ - አራት መቶ የጸጥታ ዓመታት።

የብሉይ ኪዳን ታሪክ የሚደመደመው በመጽሐፈ ነህምያ ሲሆን፡ ትንቢታዊ መልእክቶች የሚጠቃለሉት ደግሞ በትንቢተ ሚልክያስ ነው። እግዚአብሔር ለሕዝቡ ለእስራኤላውያን የሚሰጠው መልእክት ተፈጻሚ። እግዚአብሔር ኤልያስንና መሢሔን እንዲጠባበቁ ለእስራኤላውያን መልእክት ከሰጣቸው በኋላ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የሚያክሉት ሌላ ተጨማሪ መልእክት አልሰጣቸውም። የመጽሐፍ ቅዱስ ምሁራን ከሚልክያስ ዘመን ጀምሮ (400 ዓ.ዓ.) ኢየሱስ እስከ መጣበት (5 ዓ.ዓ.) ድረስ የነበረውን ጊዜ «400 የጸጥታ ዓመታት» ብለው የሚጠሩት ስለዚህ ነበር። አይሁድ የአዋልድ መጻሕፍት (ኢፓክሪፋ) በመባል የሚታወቁ ሌሎች ተጨማሪ መጻሕፍት የጻፉ ቢሆንም፡ እነዚህ መጻሕፍት ከብሉይ ኪዳን 39 መጻሕፍት ጋር እኩል እንዳይደሉ ተገንዝበው ነበር።

እነዚህ አራት መቶ ዓመታት ለአይሁድ እጅግ ወሳኝ ስለነበሩ በእነዚህ ዓመታት ምን እንደተደረገ ማወቅ አስፈላጊ ነው። እነዚህን አራት መቶ ዓመታት የበለጠ በተረዳን ቁጥር፡ በአዲስ ኪዳን ውስጥ የተፈጸሙትን አንዳንድ ነገሮች በይበልጥ እንረዳለን። ከጊዜና ከቦታ እጥረት የተነሣ በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ጥቂት አሳቦች ብቻ ተጠቃልለው ቀርበዋል።

1. የፋርስ ንጉሠ ነገሥት ግዛቶች (539-331 ዓ.ዓ.)፡- የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በተደመደመበት ጊዜ፣ የፋርስ መንግሥት ነገሥታት አይሁድን ራቅ ብሎ እንደሚገኝ የግዛታቸው ክፍለ ሀገር ይገዙዋቸው ነበር። በፖለቲካ ረገድ ከታላቁ የፋርስ የሥልጣን ግዕዝል እጅግ ርቀው ይገኙ ስለነበር የፋርስ መንግሥት አይሁዳውያንን የራሳቸውን ጉዳይ እንዲያከናውኑ ትተዋቸው ነበር። ኢየሩሳሌም ከፍተኛ የንግድ ግዕዝልና የጳለስጢን ዋናዋ የፖለቲካ ሥልጣን ቁንጮ ነበረች። በፋርስ የንጉሠ ነገሥት ግዛት የሥልጣን ዘመን ውስጥ፣ የኋላ ጓላ በአዲስ ኪዳን ዘመን ላይ ተጽዕኖ ያሳደሩ ብዙ ነገሮች ተፈጽመዋል።

ሀ. አይሁድ በዓለም ዙሪያ ሁሉ መሠራጨታቸውን ቀጠሉ። አብዛኛዎቹ አይሁድ የሚኖሩት ከኢየሩሳሌምና ከይሁዳ ውጭ ነበር። እንደ ሀገራችን የጉራጌ ብሔር አባሎች የተዋጣላቸው ነጋዴዎች በመሆን፣ በጥንቱ ዓለም በነበሩ በአብዛኛዎቹ ከተሞች ይገኙ ነበር። ይህ በየስፍራው ተበትኖ የመኖር ነገር በሚቀጥለው የግሪክ ንጉሠ ነገሥት ግዛትም እየጨመረ ሄዶ ነበር። በአዲስ ኪዳን ዘመን በግልጽ እንደሚታየው ጳውሎስ ወንጌልን ይዞ በተዘዋወረባቸው ስፍራዎች ሁሉ፣ በቅድሚያ ይሰብክ የነበረው የተበተኑት አይሁድ ወደሚሰበሰቡበት ምክራብ በመሄድ ነበር።

ለ. የአይሁድ ዋና ቋንቋ ተለወጠ። አብዛኛዎቹ አይሁድ በእስራኤል ውስጥ ይኖሩ የነበሩት ሳይቀሩ አራማይክ የተባለውን የንግድ ቋንቋ ይናገሩ ነበር። የብሉይ ኪዳን ቋንቋ የሆነውን ዕብራይስጥ ይጠቀሙ የነበሩት በአምልኮ ፕሮግራም ብቻ ነበር። ለምሳሌ የእግዚአብሔር ቃል በሚነበብበት ጊዜ ዕዝራ የተረገመበት አንዱ ምክንያት ይህ ነበር (ነህምያ 8፡7-8)። ኢየሱስ አገልግሎቱን የሰጠው በአራማይክ ቋንቋ ነው።

ሐ. የምክራቦች አጀማመር፡- የአይሁድ ማኅበረሰብ ባሉበት ስፍራ ሁሉ፣ የማኅበረሰብ ግዕዝልና ምክራብ የተባለ የአምልኮ ስፍራ ይሠሩ ጀመር። በእነዚህ ምክራቦች ውስጥ መሥዋዕት ባያቀርቡም እንኳ የእግዚአብሔርን ቃል ለመስማት ይሰበሰቡ ነበር። እነዚህ ምክራቦች በኋላ የጣዖት አምልኮ የሰለቻቸው አሕዛብ ስለ እውነተኛው አምላክ ለመስማት የሚሰበሰቡባቸው ስፍራዎች ሆኑ።

፳ውሱስና ሌሎች አገልጋዮች ወንጌልን ለመስበክ ወደ እነዚህ ስፍራዎች እንደሄዱ እነዚህ አሕዛብ ፈጥነው በክርስቶስ በግመን ተለወጡ።

፱. የከህናት ሥልጣን እየጨመረ መምጣት፡- ገና ከመጀመሪያው በኢየሱሳልም የነበረው የአይሁድ ግብረሰብ አንድ የፖለቲካ (ለምሳሌ ዘሩባቤል)፣ ሌላ የገደግናት (ለምሳሌ ታላቁ ካህን ኢያሱ) መሪ የነበረው ቢሆንም፣ ከህናቱ የፖለቲካና የገደግናት መሪነቱን ጠቅልለው ለመያዝ ብዙ ጊዜ አልፈጀባቸውም ክር። ይህም ከህናቱ ሕዝቡን በመንፈሳዊ ረገድ ከመምራት ይልቅ በፖለቲካ ጉዳይ ላይ በግተኮር በሥልጣን እንዲባልጉ አደረጋቸው።

፲. «ጸሐፍት» የተባሉ አይሁድ ያሉበት አዲስ መደብ መፈጠር፡- ጸሐፍት በሕገ እውነትና ትርጓሜ ሥራ የተካኑ ሌላዎችን ክር። እነርሱም የእስራኤል ቁልፍ የሕገ መምህራን ሆኑ። ሕዝቡ የብሉይ ኪዳንን ትእዛዛት እንዳይጥሱ ለማረጋገጥ በመፈለጋቸው፣ ሕዝቡ ለተጻፉት ሕገጋት አንታዘዘው እንዳይሉ ለመጠበቅ ሲሉ እንደ «አጥር» የግሆት ሌሎች ሕገጋትን ጨመሩ። በኋላ ለእነዚህ ሕገጋት ወገ ከመጀመሪያው የአገዚአብሔር ሕገ የበለጠ ስፍራ ይሰጣቸው ጀመር። ይህም ወዲያውኑ ይሁዲነትን ለባዊ ሳይሆን ሕጋዊነት ወደግንጸባረቅበት (አድርገ፣ አታድርግ) ወደግሏ የአይሁድ የገደግናት ሥርዓት ለወጣው። ጸሐፍትም በተራቸው የፖለቲካ መሪዎች እስኪሆኑ ድረስ በሥልጣን መተው ሂዱ። በመጨረሻም ጸሐፍት፣ ከህናትና የአይሁድ ሽግግሎች «ሸንጎ» የተባለው ጉባኤ በግጽጽም የአይሁድን የአስተዳደር አካል መሪነቱ።

፯. የሳምራውያንና የአይሁድ ጥላቻ አጀግመር፡- እስራኤላውያን በአጥር እጅ በወደቱና በተግረኩ ጊዜ ከሌላ ስፍራ አሕዛብን ወደ እስራኤል በግምገማት ከተሩት አይሁድ ጋር ለመተላለፍ እንደጥበቁ ታስታውሳለህ። አይሁድና አሕዛብ በመጋጠላቸው ምክንያት የተወለዱት ልጆች ሳምራውያን ተባሉ። ከአይሁድ ወደ ባቢሎን ተወስደው የነበሩት አይሁድ ወደ እስራኤል በተመለሱ

ጊዜ የእስራኤል ሃይማኖት ከይሁዲነትና ከአሕዛብ የጣዖት አምልኮ ጋር ተደባልቆ ነበር። እነዚህ ሳምራውያን ከአይሁድ ጋር ተባብረው ቤተ መቅደሱን ለመሥራት በመጡ ጊዜ አይሁድ ተቃውሟቸው። አምልኮአቸው ንጹሕ ሆኖ እንዲቆይ ይፈልጉ ነበር። ይህም ሳምራውያንን አስቆጣቸውና የአይሁድ ጠላቶች እንዲሆኑ አደረጋቸው። ቆየት ብለው ሳምራውያን ከአይሁድ ተለዩ። ገረዚም በተባለ ተራራ ላይ የራሳቸውን ቤተ መቅደስ ሠሩ። ከአይሁድ የአምልኮ ሥርዓት ጋር የሚመሳሰል የራሳቸው የአምልኮ መዋቅር አበጁ። በተቀዳሚ አምስቱን የሙሴ መጻሕፍት የያዙ የራሳቸው የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ነበሯቸው። ይህም አይሁድን እጅግ አስቆጥቷቸው ስለነበር በነፃነታቸው ጊዜ በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ሳምራውያንን ገደሉ። በአይሁድና በሳምራውያን መካከል የነበረው ይህ ጠላትነት፣ በአዲስ ኪዳን ዘመን ኢየሱስ በሰማርያ ሲያልፍና በተለይ ከሳምራዊቷ ሴት ጋር ሲነጋገር ደቀ መዛሙርቱ አይተው በመደነቃቸው ይስተዋላል (ዮሐንስ 4)።

ሰ. ምሁራን የአይሁድ መሠረታዊ ትምህርቶች በአንዳንድ መንገዶች የፋርስ ሃይማኖት ተጽዕኖ አድርገዋል ብለው ያስባሉ። በፋርስ ዘመን የፋርስ ሰዎች ያደርጉት እንደነበረው አይሁዶች በመለኮታዊ ፍርድ፣ በሙታን ትንሣኤ፣ በኢጋንንትና በመላእክት ሕልውና፣ ወዘተ. ላይ ያተኩሩ ነበር።

2. የግሪክ ንጉሠ ነገሥት ግዛት (331-142 ዓ.ዓ.)

የግሪክ ንጉሠ ነገሥት ግዛት በታላቁ እስክንድር መሪነት፣ በዓለም ላይ እስከዚያ ዘመን ድረስ ተነሥተው ከነበሩ መንግሥታት ሁሉ በላቀ ሁኔታ ተስፋፍቶ ነበር። የፋርስን የንጉሠ ነገሥት ግዛት በሙሉ ከመጠቅለል አልፎ፣ ወደ ታች ወደ ግብፅና ሕንድ ድረስ ተስፋፋ። በጥንት ታሪክ ለመጀመሪያው ጊዜ አንድ የአውሮፓ አገር ግዛቱን እስከ ትንሹ እስያ ድረስ በማስፋፋት፣ በአንዳንድ ረገድ ከነበረው ተመሳሳይነት በስተቀር በወረራቸው ሕዝቦች ላይ በእጅጉ የተለየ ባህል አመጣ። ሆኖም ታላቁ እስክንድር የፋርስን መንግሥት መዋቅርንም ሆነ የክልል መንግሥታት አደረጃጀትን ለመደምሰስ አልሞከረም። ታላቁ እስክንድር በዘመኑ የታወቁ

የዓለም ክፍሎችን በሙሉ ወርሮ ከያዘ በኋላ አንዳንዶች እንደሚያስቡት ነፃ በወጣትነት ዘመኑ በ323 ዓ.ዓ. ሞተ።

በ301 ዓ.ዓ. የታላቁ እስክንድር ጦር ጊጀር ጀኔራሎች እያንዳንዳቸው አንዳንድ ክፍል በመያዛቸው መንግሥቱ ለአራት ተከፈለ። በይሁዳ ላይ ተጽዕኖ አሳድረው የነበሩት ሁለቱ መንግሥታት ግብፅና ሊቢያን ይዞ የነበረው የፕቶለሜካዊ ንጉሠ ነገሥት ግዛትና ሶርያና ፋርስን ተቆጣጥሮ የነበረው የሲሎሲድ ንጉሠ ነገሥት ግዛት ነበሩ። በእነዚህ ሁለት የግሪክ ንጉሠ ነገሥት ግዛቶች መካከል ወዳጅነት አልነበረም። እነዚህ ሁለት መንግሥታት ጳለስጢኖን ለመቆጣጠር በመሞከር ያለማቋረጥ ይዋጉ ነበር። ይህ ማለት አይሁድ ያለማቋረጥ እርስ በርሳቸው በሚጋጩና አብረዋቸው እንዲሞቱ በሚጠይቋቸው ባዕዳን ሠራዊት ይጠቁ ነበር ማለት ነው።

ከ320-200 ዓ.ዓ. ፕቶለሜዎች ጳለስጢኖን ተቆጣጠሩ። በይሁዳ ይኖሩ የነበሩትን አይሁድ እንደረገገቸው እንዲኖሩ ለቀቋቸው። በዚህ ጊዜ የአይሁድ ገዝዎች ካህናት ነበሩ።

ከ200-142 ዓ.ዓ. ሲሎሲዶች ጳለስጢኖን ተቆጣጠሩ። ከፍተኛው ትኩረታቸው አይሁድ የግሪክን ባህል እንዲለምዱ ማድረግ ነበር። ቀረጥ እንዲከፍሉ አይሁድን አስገደዷቸው። በጭካኔ ከሁሉ የከፋው መሪ፣ ከ175-164 ዓ.ዓ. የገዛው አንቲዩክስ 4ኛ ኤፒፋኒስ የተባለው ነው። አይሁድ የጣዖት አምልኮ ያካትት የነበረውን የግሪኮችን ባህል እንዲለማመዱ ለማስገደድ ሞከረ። በኃላፊነት ላይ የነበረውን የአይሁድ ሊቀ ካህን አባርሮ የግሪክን ባህል ለመቀበል ይፈልግ የነበረውን የራሱን አይሁዳዊ ሊቀ ካህን በሕዝቡ ላይ ሾመ። ከግብፅ ጋር ይዋጋ ለነበረው ጦሩ ለመክፈል በቤተ መቅደስ የነበረውን ገንዘብ ሁሉ ወሰደ። ሮማውያን ግብጽን ወርሮ እንዳይዝ በከለከሉት ጊዜ እጅግ ተቆጥቶ ወደ ኢየሩሳሌም ተመለሰ። በቤተ መቅደስ ውስጥ ይቀርብ የነበረው መሥዋዕት ሁሉ እንዲቆም በማድረግና በመሠዊያው ላይ አሳማ በመሠዋት መሠዊያውን አረከሰው። ዚዩስ ለተባለው የግሪክ ጣዖት መሥዋዕት ማቅረቢያ የሚሆን መሠዊያ በማሠራት ለዚዩስ መሥዋዕትን እንዲያቀርቡ አዘዘ። (በዳንኤል 11:31-36 ስለዚህ ዘመን የተነገረውን ትንቢት ተመልከት)።

h167-164 ዓ.ዓ. ለሦስት ዓመታት በቤተ መቅደስ ውስጥ ለእግዚአብሔር የሚቀርብ ግንኙነት መስራት ቆመ።

ይህ የአንቲዩክስ ተግባር አይሁድን ለዓመፅ አነሣሣቸው። መቃብያን ተብለው ይጠሩ በነበሩ በአንድ ካህንና በሁለት ልጆቹ መሪነት አይሁድ በመካከላቸው የነበረውን የግሪክ ባህል መስፋፋት መቃወም ጀመሩ። ከዚያ ቀጥሎ በነበሩት ዓመታት በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ አይሁድ ሕይወታቸውን አጡ። ዳሩ ገን በመጨረሻ በ162 ዓ.ዓ. ሌላሊድስ የተባሉትን የሶርያ ግሪኮች በግሸንፍ በከፊል ነፃነታቸውን ለማግኘት ችለው ነበር። በ142 ዓ.ዓ. እስራኤል ሐስሞኒያንስ በሚባሉ ካህናት የምትመራ ነፃ መንግሥት ሆነች። አይሁድ ለ79 ዓመታት ከአሕዛብ ነፃ ሆነው ኖሩ።

ግሪኮች ይገዙ ከነበረበት ወቅት ቆይቶ በአዲስ ኪዳን ዘመን ላይ ብዙ ተጽዕኖ ያሳደሩ በርካታ ነገሮች ተለውጠዋል። ከእነዚህም ዋናው የግሪክ ቋንቋ በሁሉም ስፍራ የሚነገር የንጉሠ ነገሥቱ ዋና ቋንቋ መሆኑ ነበር። በአይሁድ አፈ-ታሪክ መሠረት በ250 ዓ.ዓ. 72 ምሁራን ብሉይ ኪዳንን በ72 ቀናት ውስጥ ወደ ግሪክ ቋንቋ ተረጉሙ። ይህም ሴፕቱዋጀንት በመባል የሚታወቀው የግሪክ ብሉይ ኪዳን፣ የዕብራይስጥ ወይም የአራማይክ ቋንቋ ለማይናገሩና ከጳለስጢና ውጭ ይኖሩ ለነበሩ አይሁድ ዋና መጽሐፍ ሆኖ ነበር። ደቀ መዛሙርት በሚገባ ያውቁትና በአምልኮአቸው ይጠቀሙበት የነበረው ይህንን ብሉይ ኪዳን ነበር። አዲስ ኪዳን በአጠቃላይ የተጻፈው በግሪክ ቋንቋ ነበር። ስለዚህ በግሪክ የነበሩ አብዛኛዎቹ ሕዝቦች ሊረዱት የቻሉ ሲሆን፣ በጳላም በሮም የንጉሠ ነገሥት ግዛት ውስጥ የወንጌል ሥራ በቀላሉ እንዲካሄድ ረድቶአል።

3. በሐስሞኒያን ካህናት መሪነት ሥር የተገኘው ነፃነት (142-64 ዓ.ዓ.)

በመጨረሻ አይሁድ ነፃነታቸውን በተጎናጸፉ ጊዜ፣ ወዲያውኑ የአይሁድ ባህል እንቅስቃሴ ተጀመረ። የግሪክ ባህል የሚመስል ነገር ሁሉ ለጊዜው ተደመሰሰ። የሐሰት አምልኮ ይፈጽሙ የነበሩ በብዙ ሺህ የሚቁጠሩ ሳምራውያን ተገደሉ። በእነዚህ ዓመታት ይሁዳ በጳለስጢና ውስጥ ከሚገኙ ሕዝቦች ሁሉ ገናናዋ አገር ሆነች። እስከ ሶርያና ግብፅ ወደብ ድረስ የነበረውን ምድር ሁሉ አሸንፋ ያዘች። ይሁዳ፣ ሰማርያና ገሊላ በአይሁድ ቁጥጥር ሥር ሆኑ።

ዳሩ ገን ይህ ጊዜ የተለያዩ የአይሁድ ካህናት ለመሪነት የሚታገሉበት ጊዜ ነበር። ሥልጣን ለመያዝ ወይም የበላይ ለመሆን ብሎ አንዱ መሪ ሌላውን ያስገድዳል ነበር፤ ወይም ሌላኛውን መሪ ለመዋጋት ጦር ያደራጅ ነበር። የሃይማኖትና የፖለቲካ መሪዎችና ቡድኖች እርስ በርሳቸው ይዋጉ ነበር። የራሳቸውን ጥቅም ከግራመድ ሌላ ስለተራው አይሁዳዊ ምንም ግድ አልነበራቸውም። ስለዚህ ተራዎቹ አይሁዳውያን ከአሕዛብ አገሮች ነገነታቸውን ያገኙ ቢሆኑም እንኳ እነዚህ ዓመታት ለእነርሱ የሰላም ዓመታት አልነበሩም። ሕዝቡ እነዚህን በሥነ-ምግባር የተበላሹና ሥልጣን የጠግቸውን መሪዎች በግየት የጽድቅና የሰላም መንግሥት የሚያመጣላቸውን የመሢሔን መምጣት እጅግ በጉጉት ይጠባበቁ ነበር።

በእነዚህ ዓመታት በሕዝቡና በአዲስ ኪዳን ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ያሳደሩ ሁለት የካህናት ቡድኖች መቋቋም ጀምረው ነበር።

መጀመሪያ፡ የግሪክን ባህል በብዛት ያዛመዱ ካህናት የሚገኙበት ቡድን ነበር። እነዚህ ሀብታሞችና ዘመናውያን የነበሩት ካህናት የእስራኤልን የሊቀ ካህንንነት ስፍራ ይዘው ነበር። ሀብታሞችና ከፍተኛ ሥልጣን ያላቸው ቢሆኑም ብዙዎች አይሁድ ግን አያከብሯቸውም ነበር። ነገር ግን ሕዝቡን በኃይል መምራት ችለው ነበር። ከአምስቱ የሙሴ መጻሕፍት በስተቀር በየትኞቹም የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትና በሙታን ትንግሥም አያምኑም ነበር። እነዚህ ካህናት የፈረሳውያን፣ የዮሐንስና የኢየሱስ ቀንደኛ ጠላቶች ነበሩ።

በሁለተኛ ደረጃ የፈረሳውያንን ቡድን እናገኛለን። ፈረሳውያን የዕዝራን፣ በኋላም ሃዚዲም የተባለውን ቡድን ባህልና ወግ የተከተሉ አክራሪ የአይሁድ ካህናት ነበሩ። ፈረሳውያን የብሉይ ኪዳንን ሕግጋት ለመከላከል ወይም ለማስጠበቅ የሚቀኑ ወግ አጥባቂዎች ነበሩ። ስለሆነም ግንም ሰው የብሉይ ኪዳን ሕግጋት እንዳይተላለፍና የእግዚአብሔርን ሕግጋት በመጠበቅ ጻድቅ ሆኖ ከፍርድ እንዲያመልጥ ይጠብቁታል ብለው ያመኑባቸውን በሺህ የሚቆጠሩ ሕግጋት አዘጋጅተው ነበር። የባዕድ የሆነውን ግንኛውንም ነገር ይቃወሙ ነበር። ፈረሳውያን በቁጥር አነስተኛ ቢሆኑም እንኳ በጣም መንፈሳዊ ሰዎች ናቸው ብለው በሚያምኑባቸው መካከል እጅግ የተከበሩ ነበሩ። ባህላቸውን በመከተል

ፈንታ፡ የአሕዛብን መንገዶች ስለተከተሉ ፈረሳውያን ሰዱቃውያን ይጠሏቸው ነበር። እንደ ብዙዎቹ የሃይማኖት መሪዎች ትኩረታቸው እነርሱ ወይም ሕዝቡ ከእግዚአብሔር ጋር ትክክለኛ ግንኙነት በማድረጋቸው ላይ ሳይሆን፡ ውጫዊ የሆኑ ሕግጋትን በመጠበቃቸው ላይ ነበር። በመሆኑም መንፈሳዊ ትዕቢት አድርገው ነበር። መጥምቁ የሐንስና ኢየሱስ ውጫዊ የሃይማኖት መልካቸውን የሚቃወሙና ለእነርሱም ለመታዘዝ የማይፈልጉ ስለነበሩ ፈረሳውያን ጠሉዋቸው። ኢየሱስ ክርስቶስን ለመስቀል ሢራውን ያቀነባበሩት እነርሱ ነበሩ።

4. ጳለስጢና በሮምና በታላቁ ሄሮድስ አገዛዝ ሥር (64-4 ዓ.ዓ.)

አይሁድ ለጥቂት ጊዜ አግኝተውት የነበረውን ነፃነት በ64 ዓ.ዓ. ተቀመ። የሮም ሠራዊት ወደ ኢየሩሳሌም በመግባት የይሁዳን ሕዝብና መንግሥት ተቋጣጠረ። ሮማውያን ወደ ቤተ መቅደሱ በመግባት ስላረከሱት በአይሁድ ዘንድ ጥላቻን አተረፉ። ሆኖም እነኝሁ ሮማውያን እስከ 70 ዓ.ም. ድረስ የፈለጉትን ጉዳይ እንዲፈጽሙ ለአይሁድ ሰፊ ነፃነት ሰጥተዋቸው ነበር። ሮማውያን ጳለስጢናን እንደ አንዲት ትንሽ ክፍለ ሀገር አድርገው ይቆጥሯት ነበር። አይሁድ ግን በሮማውያንም ሆነ በሌሎች አሕዛብ ቁጥጥር ሥር መሆናቸው አያስደስታቸውም ነበር። ነፃነትን ቀምሰው ነበር። ስለዚህ ሳይታክቱ ሮማውያንን አሸቀንጥረው ለመጣል ሞከሩ። ተቃወሚ የሆኑ ተዋጊዎች አብረዋቸው እንዲሰለፉ አይሁድን ለመሰብሰብ ጣሩ። በዚህም አይሁዳውያን ሕይወታቸውን አጡ። እንደነዚህ ካሉ የተቃዋሚ እንቅስቃሴዎች መካከል በዋናነት የሚጠቀሰው የ«ቀናተኞች» ቡድን ሳይሆን አይቀርም። (ከደቀ መዛሙርት አንዱ የሆነው ስምያን የኢየሱስ ደቀ መዝሙር ከመሆኑ በፊት ቀናተኛ ነበር፤ ማቴዎስ 10:4።)

ከይሁዳ በስተደቡብ በኩል ኤዶምያስ የሚባል ስፍራ ነበር። ኤዶማውያን በከፊል አይሁዳውያን በከፊል ደግሞ አሕዛብ (ዐረቦች ወይም ኤዶማውያን) ነበሩ። አንቲፓተር የተባለው መሪያቸው ከሮማውያን ጋር ወዳጅ ሆነና የአይሁድ ገዥ ሆኖ ተሾመ። ልጁ ታላቁ ሄሮድስ ባዘጋጀው የማታለል ዘዴ ሮማውያን «የአይሁዳውያን ንጉሥ» ብለው እንዲሰይሙት አደረገ። እርሱም ከ40 ዓ.ዓ. ጀምሮ እስከሞተበት እስከ 4 ዓ.ዓ. ድረስ ይሁዳን፡ ሰማርያንና ገሊላን ገዝቷል።

ሄሮድስ ብርቱ መሪ ነበር። በጳለስጢና ብዙ ከተሞችን በድጋሚ ሠርቶ ነበር። ይሁዳን ወደ ብርቱ አገር ለመለወጥ ታላቅ ጦር አደራጀ። በጳለስጢና ውስጥ ታላላቅ የመታሰቢያ ሐውልቶችን ሠራ። በዋናነት የሚጠቀሰው ሥራው ግን የሄሮድስ ቤተ መቅደስ የሚባለውን ሕንጻ መሥራቱ ነበር። የቤተ መቅደሱ ሥራ የተጀመረው በ20 ዓ.ዓ. ነበር። ከዘጠኝ ዓመታት በኋላ የቤተ መቅደሱ ሥራ ተጠናቀቀ። ቤተ መቅደሱን የማስዋብ ሥራ ግን እስከ 63 ዓ.ም. ቀጠለ። አይሁድ ሄሮድስን ቢጠሉትም፣ እርሱ የሠራውን ቤተ መቅደስ ግን በጣም ይወዱት ነበር። ሄሮድስ አይሁዳውያንና ሃይማኖታቸው በመላው የሮም ንጉሠ ነገሥት ግዛት ውስጥ የተከበሩ እንዲሆኑ አድርጎ ነበር። በዚያን ጊዜ በርካታ አሕዛብ የይሁዲነትን እምነት በመከተል እግዚአብሔርን የሚፈሩ ሆኑ። ኢየሱስ በቤተ መቅደሱ ላይ አሉታዊ የሆነ ንግግር ሲያደርግ አይሁድ የተቆጡት ስለዚህ ነበር (ዮሐንስ 2:18-19፤ ማርቆስ 14:57-58)። ይህ ቤተ መቅደስ ሲገነባት ቆይቶ በተጠናቀቀ በ7 ዓመቱ ማለትም በ70 ዓ.ም. በሮማውያን ተደመሰሰ እስከ ዛሬ ድረስም አልተሠራም።

ዳሩ ግን ሄሮድስ ጨካኝ ንጉሥ ነበር። የአመራር ሥልጣኑን ለመጨበጥ ባደረገው ትግል ከ45 በላይ የሆኑ ሰዱቃውያን ካህናትን ገድሏል። ሄሮድስ በዕድሜው እየገፋ ሲሄድ፣ አንድ ሰው ዙፋኑን ይወስድብኛል ብሎ መስጋት ጀመረ። ከዙፋኑ ያፈናቅሉኛል ብሎ ያሰባቸውን አብዛኞቹን ልጆቹንና ሚስቱን ገደለ። «የአይሁድ ንጉሥ» በቤተሰቡም ተወልዷል የሚለውን ወሬ በሰማ ጊዜ በዚያች ከተማ ውስጥ የነበሩትን የአይሁድ ሕፃናት ሁሉ አስገደለ። ሄሮድስ በ4 ዓ.ዓ. ተገደለና ልጁ አርኬላዎስ ስፍራውን ወሰደ። ሄሮድስ የሞተው በ4 ዓ.ዓ. ስለሆነ ኢየሱስ የተወለደው ከዚህ በፊት መሆን አለበት። ምናልባትም ከ6-4 ዓ.ዓ. በነበረው ጊዜ ሳይሆን አይቀርም።

ማስታወሻ፡- ኢየሱስ የተወለደበት ጊዜ እኛ እንደምንጠብቀው 1 ዓ.ም. እንደ አውሮፓውያን አቆጣጠር ያልሆነበት ምክንያት፣ የክርስቲያን ቀን አቆጣጠር እስከ 526 ዓ.ም. ድረስ ያልተጀመረ በመሆኑ ነው። ይኸውም ዛሬ አብዛኛው የዓለም ክፍል የሚጠቀምበትን የክርስቲያን የቀን አቆጣጠር የጀመረው መነኩሴ የቀን መቁጠሪያውን በሚወስንበት ጊዜ አምስት ዓመት ወደ ኋላ ሄዶ በመጀመሩ ነው።

በእነዚህ ዓመታት በአዲስ ኪናን የተንጸባረቁ አንዳንድ ነገሮች ተፈጽመው ነበር፤ እነርሱም ፡-

1. አይሁድ መግሥት እንዲመጣ ከፍተኛ ፍላጎት ነበራቸው። የግጦባብቱት ስለ ኃጢአታቸው ለመሞት የግጦባ ትሑት መግሥት አልነበረም። እነርሱ የግጦባብቱት መግሥት በጠላቶቻቸው በአሕዛብ ላይ ድልን በመንግት ለምድራቸው ሰላም የግጥመጣውን ነበር። መጥምቁ የሐንሰ አገልግሎቱን በጀመረ ጊዜ መግሥት እንደተወለደና ተሉ መግዛት እንደሚጀምር ሕዝቡን ለግስጦንተት የብሉይ ኪናን ትንቢቶችን ስለተጠቀሙ ወዲያው ከፍተኛ ተቀባይነት አግኝቶ ነበር። ዳሩ ግን ኢየሱስ አገልግሎቱን የጀመረው ከተጠላው ከገሊላ ስለነበርና እንደ ድል አድራጊ ገጥሦም ሆኖ ስላልመጣ አልተተበሉትም። በእርሱ ላይ በመቋቋማትም በመስተላ ላይ ቸክሩት።

አይሁድ ነፃ ለመውጣት በውስጣቸው ይቃጠል የነበረው ስሜት በመጨረሻ በ68 ዓ.ም. ረኅዳና በርም ላይ ዓመፁ። እጅግ ከባድና አስቸጋሪ የሆነ ጦርነት ከተካሄደ በኋላ በ70 ዓ.ም. ኢየሩሳሌምና ቤተ መቅደሱ ተደመሰሱ። የይሁዳ መንግሥት ህልውናም አከተመ። አዲሲቱ እስራኤል በ1948 ዓ.ም. እስከ ተመሠረተች ድረስ አይሁድ በዓለም ሁሉ ተበትነውና የጥቃት ዒላማ ሆነው ለብዙ ሙቶ ዓመታት ናሩ።

2. በሃይማኖት መሪዎች መካከል ያለግጥረጥ ይታይ የነበረው መለያየት፡- የሰዱቃውያንና የፈረሳውያን አጀግመር እንዲት እንደነበረና በመካከላቸውም የነበረውን ጥላቻ ተመልክተናል። በአዲስ ኪናን ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ያሳደረ ኤስክሰ በመባል የግጦራ ሌላ የሃይማኖት ቡድን ነበር። እነዚህም በአይሁድ ካህናትና ሕዝብ የፖለቲካና የሃይማኖት ሥነ-ምግባር ብልሹነት የተሰላቹ ወገኖች ነበሩ። ስለዚህ በበረሃ የግጥና አንድ አካላት ግንባራቸው አቋቁመው ነበር። ራሳቸውን እንደ እውነተኛ የእስራኤል ቅረታ በግዢ በግል ትድስና ላይ ያተኩሩ ነበር። መግሥት በግጥመጣት ጊዜ በብርሃን (መልካም) እና በጨለማ (ክፋት) መካከል ስለሚካሄድ ጦርነት ያስተምሩ ነበር። ይህ ቡድን በመጥምቁ የሐንሰና በኢየሱስ አገልግሎት ላይ ስላሳደረው ተጽዕኖ ምሁራን የተለያዩ አስተሳሰብ አላቸው። አንዳንዶች ማጥምቁ የሐንሰና ኢየሱስ የዚህ እምነት ከፍል አባላት ነበሩ ይላሉ። ይህ ግን የግይሆን ነው።

3. የአዋልድ መጻሕፍት መጻፍ፡- አይሁድ በእነዚህ ዓመታት በአብዛኛው ወደሚመጣው መሢሕ የሚያመለከቱ የተለያዩ መጻሕፍትን ጽፈዋል። አብዛኛዎቹ መጻሕፍት የተጻፉት ከ200 ዓ.ዓ. - 100 ዓ.ም. ነበር። አይሁድ እነዚህ መጻሕፍት የእግዚአብሔር ቃል ናቸው አላሉም። ነገር ግን መጻሕፍቱን ሰብስበው በአንድ ላይ ጠረዟቸው። በኋላም አይሁድ እነዚህን መጻሕፍት ወደ ግሪክ በተረጉሙ ጊዜ ከጳለስጢናውጭ የሚኖሩ አይሁዶችና ክርስቲያኖች መጻሕፍቱን ስለወደዱቸው በብሉይ ኪዳን ትርጉሞች ውስጥ አካተቷቸው። ከዓመታት በኋላ የኦርቶዶክስና የሮማ ካቶሊክ አብያተ ክርስቲያናት እነዚህን መጻሕፍት የእግዚአብሔር ቃል አድርገው ተቀበሏቸው። የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያናት ግን የቀድሞውን የአይሁድ (እንዲሁም የጥንት ክርስቲያኖችን) አመለካከት በመያዝ፣ እነዚህ መጻሕፍት የእግዚአብሔር ቃል አይደሉም በሚለው አቋም ጸንተዋል። እነዚህን መጻሕፍት በሚመለከት በጥንቃቄ የሚደረግ ጥናት፣ ከቀረው የቅዱሳት መጻሕፍት ክፍል ጋር የማይስማሙ ትምህርቶች እንዳሉባቸው ያረጋግጣል። በኦርቶዶክስና በካቶሊክ አብያተ ክርስቲያናት ከሚከሰቱ ልዩ ትምህርቶች የአብዛኛዎቹ ምንጮች እነዚህ መጻሕፍት ናቸው (ለምሳሌ፡- ዐፀደ ንስሐን የሚመለከተው ትምህርት)።

13ኛ ጥያቄ፡ በ400 ዓመታት የተፈጸሙትን ታሪኮች የሚናገረውን ይህንን ክፍል ከልሰ። እነዚህ ታሪኮች በኢየሱስ ዘመን በነበሩት አይሁድ ላይ ተጽዕኖ ያሳደሩባቸውን መንገዶች ዘርዝር።

3ኛ ቀን፡- የብሉይ ኪዳን ጥናት ክለሳ
 ላለፈው አንድ ዓመት ያህል የብሉይ ኪዳንን የተለያዩ መጻሕፍት ስናጠና ቆይተናል። የእያንዳንዱ መጽሐፍ ጸሐፊ ማን እንደሆነ፣ የመጽሐፉን ታሪካዊ ሥረ-መሠረት፣ ዓላማና ዐበይት ትምህርቶች ተመልክተናል። እያንዳንዱን መጽሐፍ ያጠናነው በግል ስለሆነ በመጨረሻ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በሙሉ በአንድነት እንዴት እንደተዋሀዱ ለመረዳት ጠቃሚ የሆነውን የመጻሕፍቱን ክለሳ መመልከት አስፈላጊ ነው።

14ኛ ጥያቄ፡ ሀ) በብሉይ ኪዳን የሚገኙ መጻሕፍት ስንት ናቸው? ለ) የብሉይ ኪዳንን መጻሕፍት ዋና ዋና ክፍሎች ጥቀስና በእነዚህ ክፍሎች ውስጥ የሚገኙትን መጻሕፍት ዘርዝር።

1. ፔንታቴክ (አምስቱ የሙሴ መጻሕፍት)

ብሉይ ኪዳን በአራት ዐበይት ክፍሎች ይከፈላል። የመጀመሪያው ዋና ክፍል ፔንታቴክ ወይም አምስቱ የሙሴ መጻሕፍት የሚባለው ሲሆን፤ የብሉይ ኪዳንን የመጀመሪያ አምስት መጻሕፍት የያዘ ነው። እግዚአብሔር ከእስራኤል ሕዝብ ጋር ያደረጋቸውን ቃል ኪዳኖች ስለሚገልጹ በብዙ አንጻር በብሉይ ኪዳን ውስጥ ከሚገኙ መጻሕፍት ሁሉ እጅግ አስፈላጊ መጻሕፍት ናቸው። እነዚህ ቃል ኪዳኖች ብሉይና አዲስ ኪዳን የተመሠረቱባቸው መሠረቶች ናቸው።

ከፔንታቴክ መጻሕፍት ግማሽ ያህሉ ታሪካዊ መጻሕፍትን የያዘ ነው፡- (ዘፍጥረት፡ ዘጸአት፡ ዘኁልቱ)። ቀሪው ግማሽ ያህል ደግሞ ይኖሩበት ዘንድ እግዚአብሔር ለአይሁድ የሰጣቸውን ቃል ኪዳንና ሕግጋት የያዘ ነው (ዘጸአት፡ ዘሌዋውያን፡ ዘዳግም)። ታሪክ የሚጀምረው ስለ ፍጥረታት አጀማመር የሚናገሩ ታሪኮችን በያዘው በአራት ዘፍጥረት ነው። ይህ መጽሐፍ ዓለም ከተፈጠረበት ጊዜ ጀምሮ የእግዚአብሔር ሕዝብ ከአንድ ሰው፡ ግለትም ከአብርሃም በመጀመር፤ በግብፅ ታላቅ ሕዝብ እስኪሆኑ ድረስ እንዴት እንደበዙ ያሳየናል።

የአራት ዘጸአት የመጀመሪያ ግማሽ ክፍል፤ እግዚአብሔር ሕዝቡ በግብፅ የነበሩበትን ቀንበር ለመስበርና ነፃ ለማውጣት በኃይልና በሥልጣን እንዴት እንደሠራ ያሳየናል። እግዚአብሔር ሕዝቡን ከእነርሱ ጋር ቃል ኪዳን ወዳደረገበት ወደ ሲና ተራራ መራቸው። የመጽሐፉ ሁለተኛ ክፍል ይህን ቃል ኪዳን በዝርዝር ያሳየናል። ቃል ኪዳኑ በቅድመ- ሁኔታ ላይ የተመሠረተ ስለነበር ለሕጉ በመታዘዝ ሲኖሩ እግዚአብሔር እንደሚባርካቸው፤ ካልታዘዙ ደግሞ እንደሚቀጣቸው ተናግሮ ነበር። የቃል ኪዳኑ ማዕከል በመካከላቸው የእግዚአብሔርን ዙፋን መገኘት የሚያመለክተው የቃል ኪዳኑ ታቦት የነበረበት የመገናኛው ድንኳን ነበር። እስራኤላውያን የሲናን ተራራ ከመልቀቃቸው በፊት ዕቅዱ በእግዚአብሔር የተነደፈውን የመገናኛ ድንኳን ሠሩ።

አራት ዘሌዋውያን፤ እስራኤላውያን በእግዚአብሔር የተመረጡ ቅዱስ ሕዝብ እንደመሆናቸው መጠን እንዴት መኖር እንዳለባቸው የሚያሳዩ

ሕግጋትን ይዟል። እስራኤላውያን እግዚአብሔርን ለማምለክ ሊያቀርቧቸው ስለሚገቡ የተለያዩ መሥዋዕቶች ይገልጻል። ሕዝቡ እግዚአብሔር ያደረገላቸውን ነገሮች የሚያስታውሱባቸው የተለያዩ የሃይማኖት በዓላትን ይደነግጋል። ካህናት ደግሞ ሕዝቡን በተቀደሰ አምልኮ መምራት ይችሉ ዘንድ እንዴት መኖር እንዳለባቸው ይዘረዝራል። አይሁድ ሁሉ በየዕለቱ እግዚአብሔርን ደስ በሚያሰኝ ሁኔታ እንዴት እንደሚኖሩና የእግዚአብሔርን በረከቶች ለማግኘት እንዴት እርግጠኞች መሆን እንደሚችሉ ግልጽ መመሪያዎችን ይሰጣል።

እሪት ዘጉልቶ የሚያተኩረው የእግዚአብሔር ሕዝብ በተስፋዬቱ ምድር ያሉ ጠላቶቻቸውን ለማሸነፍ በእግዚአብሔር መታመን ስላቃታቸው በምድረ በዳ ለ40 ዓመታት መንከራተታቸውን በሚናገረው አሳዛኝ ታሪክ ላይ ነው። አንድ ትውልድ ባለመታዘዙ ምክንያት ሙሉ በሙሉ መጥፋቱን የሚናገር ታሪክ ነው። እሪት ዘጉልቁ የሚጠናቀቀው አይሁድ ከዮርዳኖስ በስተምሥራቅ የሚገኘውን ምድር ወርረው በማሸነፍ እግዚአብሔር ወደሰጣቸው ወደ ተስፋይቱ ምድር ለመግባት እንደተዘጋጁ በመናገር ነው።

በእሪት ዘዳግም ውስጥ ሙሴ በሲና ተራራ የተሰጡትን ሕግጋት ለአዲሱ ትውልድ በድጋሚ ሲናገር እንመለከታለን። ሙሴ የተስፋይቱን ምድር ከሩቅ አሻግሮ ቢመለከትም እንኳ ወደ ከነዓን ሳይገባ ሞተ።

የፔንታቴክ ታሪክ የሚጀምረው እግዚአብሔር ምድርን ከፈጠረበት ካልታወቀ ጊዜ ሲሆን፣ የሚደመደመው ደግሞ በ1400 ዓ.ዓ. ገደማ ነው።

2. የታሪክ መጻሕፍት

ከመጽሐፈ ኢያሱ እስከ አስቴር ድረስ ያሉት የሚቀጥሉት አሥራ ሁለት መጻሕፍት በብሉይ ኪዳን ዘመን የተፈጸመውን የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ የሚናገሩ ናቸው። ይህም ከነዓን ድል ከሆነችበት ከ1400 ዓ.ዓ. ጀምሮ፣ ከምርኮ መልስ የኢየሩሳሌም ቅጥር እስከተሠራበት እስከ 400 ዓ.ዓ. ድረስ የነበረውን ታሪክ ያጠቃልላል።

ኢያሱ ስለ ከነዓን ድል መሆን ይናገራል። የእስራኤል ሕዝብ በእግዚአብሔር ላይ በነበራቸው እምነት ምክንያት አብዛኞቹን የከነዓንን ምድር ከተሞች ለማሸነፍና በዚያ የሚኖሩትን ከነዓናውያንን ማንበርከክ ችለው ነበር።

መጽሐፈ መሳፍንት የሚናገረው ግን እስራኤላውያን ለእግዚአብሔር ፍጹም ታዘዘው ከነፃናውያንን ባለግጥፋታቸው ምን እንደ ተፈጸመ ነው። አይሁድ ከከነፃናውያን ጋር ጎን ለጎን በመኖራቸው፣ ወዲያውኑ በባዕድ አምልኮ ኃጢአት ወደቁ። እግዚአብሔር በባርነት ይገዟቸው ዘንድ ለተለያዩ ከነፃናውያን መንግሥታት አሳልፎ በመስጠት ቀጣቸው። እስራኤላውያን ንስሐ በሚገቡበትና ወደ እግዚአብሔር በሚጮሁበት ጊዜ ከጠላቶቻቸው የሚታደጉአቸው የተለያዩ ተዋጊዎችን (መሳፍንትን) ያስነሣላቸው ነበር። ከጥቂት ጊዜ በኋላ ደግሞ ወደ ቀድሞው የኃጢአት መንገዳቸው ይመለሱና እግዚአብሔር ይቀጣቸው ነበር። በዘመነ መሳፍንት ለእግዚአብሔር በታማኝነት የቆሙ አንዳንድ ሰዎች ነበሩ። ለዚህ ምሳሌ ከሚሆኑን መካከል ሩትና ቦዴዝ ይገኛሉ። ለእግዚአብሔር ተስፋ ታማኞች ሆነው በመቆየታቸው በእስራኤል ላይ ከነገሡ ነገሥታት ሁሉ በላይ የሆነው የንጉሥ ዳዊት አያቶች እንዲሆኑ እግዚአብሔር ፈቀደ።

1ኛ ሳሙኤል የሚያስተዋውቀን ከመሳፍንት ወደ ነገሥታት ዘመን የተደረገውን የሽግግር ወቅት ነው። የመጨረሻዎቹ ሁለት መሳፍንት ዔሊና ሳሙኤል ነበሩ። ይህ ግለት የግል ነፃነትን ማጣትና ከፍተኛ ግብር መገበር ግለት ቢሆንም እንኳ ሕዝቡ እንደቀሩት አሕዛብ ንጉሥ እንዲኖራቸው ፈለጉ። ሳኦል የእስራኤል ሕዝብ የመጀመሪያ ንጉሥ ነበር። ሳኦል አጀማመሩ መልካም ቢሆንም፣ የእግዚአብሔርን ሕግጋት ባለመጠበቁ፣ መንግሥቱ ከእርሱ ተወስዳ ለዳዊት ተሰጠች። የ1ኛ ሳሙኤል አብዛኛው ታሪክ የያዘው ሳኦል፣ ዳዊት ንጉሥ እንዳይሆን ባደረገበት ቅንፃት እርሱን ለመግደል ያደረጋቸውን የተለያዩ ሙከራዎች ነው።

2ኛ ሳሙኤል በእስራኤል ላይ ከነገሡት ነገሥታት ሁሉ በላይ የሆነውን የንጉሥ ዳዊትን ታሪክ ይናገራል። ዳዊት እግዚአብሔርን ይወድ ነበር። ምንም እንኳ በኃጢአት ቢወድቅም፣ ዝርያዎቹ የእስራኤልን ዙፋን እንደሚቆጣጠሩ የተስፋ ቃል በመስጠት እግዚአብሔር አከበረው። ይህም የዳዊት ልጅ በሆነው በመሢሔ በኢየሱስ ሙሉ ለሙሉ ይፈጸማል።

1ኛ መጽሐፈ ነገሥት የነገሥታትን ታሪክ መናገሩን ይቀጥላል። የሚጀምረው በምድር ላይ ከኖሩት ሁሉ የላቀ ጥበበኛ በነበረው በዳዊት ልጅ በሰሎሞን ነው። ዳሩ ግን ሰሎሞን ለሴቶች የነበረው ፍቅር ወደ ጣዖት አምልኮ መርቶት፣ የእግዚአብሔርን ፍርድ እንዲቀበል አደረገው። ከሰሎሞን ሞት በኋላ እግዚአብሔር የእስራኤልን መንግሥት የሰሜኑን ክፍል የእስራኤል መንግሥትና የደቡቡን የይሁዳ መንግሥት ተብሎ እንዲከፈል አደረገ። የቀረው 1ኛ እና 2ኛ መጽሐፈ ነገሥት እግዚአብሔር

ሰሜኑ የእስራኤልን መንግሥት ወደ አሦር፥ ደቡቡ የይሁዳን መንግሥት ወደ ባቢሎን በምርኮ እንዲወሰድ ከግድረጉ በፊት የነበሩትን ነገሥታት ታሪክ በአጭሩ ያብራራል።

1ኛ- 2ኛ መጽሐፈ ዜና መዋዕል ከዳዊት እስከ ምርኮ ድረስ ያለውን የደቡቡ የዳዊትን ዝርያ የሆኑ ነገሥታት ታሪክ በድጋሚ ይተርካል። እነዚህን ጊዜያት ከታሪክ አቅጣጫ ከመመልከት ይልቅ አንድ ንጉሥ እግዚአብሔርን በሚያከብርበት ጊዜ መንግሥቱና ሕዝቡ እንደሚባረኩ፥ ንጉሡ ለእግዚአብሔርና ለሕግጋቱ በግይታዘዝበት ጊዜ መንግሥቱና ሕዝቡ እንደሚፈረድበት እነዚህ መጻሕፍት ይናገራሉ።

መጽሐፈ ዕዝራ፥ ነህምያና አስቴር የይሁዳ ሕዝብ ከምርኮ ከተመለሱ በኋላ ስለተፈጸመ ድርጊቶች የሚናገሩ ናቸው። መጽሐፈ ዕዝራ የሚገልጸው ከባቢሎን ወደ ምድራቸው ስለተመለሱት ሁለት የመጀመሪያ የአይሁድ ቡድኖች ጉዳይና ስለ ቤተ መቅደሱ መሠራት ነው። ነህምያ ደግሞ ወደ ምድሪቱ ስለተመለሰ ሌላ ቡድን ስለ ኢየሩሳሌም ቅጥር መሠራት ይናገራል። መጽሐፈ አስቴር በንጉሥ አርጤክስስ ዘመን እግዚአብሔር አይሁድን በአሕዛብ ፈጽመው ከመደምሰስ እንዴት እንደጠበቃቸው ይናገራል።

ከእነዚህ አሥራ ሁለት መጻሕፍት በኋላ የእስራኤል ሕዝብ ታሪክ ትረካ ያበቃል። ኢየሱስ ክርስቶስ በምድር ላይ ለመኖር እስከመጣበት ጊዜ ድረስ 400 የጸጥታ ዘመናት ነበሩ። የእነዚህን የጸጥታ ዘመናት ታሪክ ሌሎች መጻሕፍት የዘገቡት ቢሆንም፥ መጽሐፍ ቅዱስ ግን ስለ እርሱ ምንም አይናገርም።

3. የግጥምና የጥበብ መጻሕፍት

በብሉይ ኪዳን ውስጥ እጅግ ተወዳጅ ከሆኑ መጻሕፍት መካከል አምስቱ የግጥምና የጥበብ መጻሕፍት ይገኛሉ። እነርሱም መጽሐፈ ኢዮብ፥ መዝሙረ ዳዊት፥ መጽሐፈ ምሳሌ፥ መጽሐፈ መክብብና መኃልየ መኃልይ ዘሰሎሞን ናቸው። መዝሙረ ዳዊት የአይሁድ የአምልኮ መዝሙራት መጽሐፍ ተብሎ ሊጠራ ይችላል። በመዝሙረ ዳዊት ውስጥ የሚገኙት አብዛኞቹ መዝሙራት የተጻፉት ለእግዚአብሔር ምስጋናን በሚገልጹና እግዚአብሔር ክፉዎችን በመቅጣት ጻድቃንን እንደሚባርክ በሚያስረዱ መንገዶች ነው። ሌሎች መጻሕፍት የጥበብ መጻሕፍት በመባል ይታወቃሉ፤ ምክንያቱም አይሁድ እርሱን በሚያስከብር መንገድ እንዲኖሩ እግዚአብሔር ስለሰጣቸው ጥበብና በጊዜው ይቸገሩባቸው

ስለዝበሩ አንዳንድ የፍልስፍና ጥያቄዎች የሰጣቸውን መልስ ስለሚያስረዱ ነው። መጽሐፈ ኢዮብ የሚያስተምረን ጻድቅ ሰው ከቶ ባልታወቀ ምክንያት መከራን ቢቀበል እንኳ በእግዚአብሔር ታምኖ መከራውን በትዕግሥት ሊቀበለው እንደሚገባ ነው። መጽሐፈ ምሳሌ ደግሞ በማንኛውም የሕይወት ሁኔታ ውስጥ በጥበብ መኖር እንዴት እንደሚቻል የሚያሳዩ ቀለል ያሉ መመሪያዎችን የያዙ አሜጭር አባባሎችን አካትቷል። መጽሐፈ መከብብ ሕይወትን ከዓለም አመለካከት አንጻር ያያታል። ሰሎሞን ሰዎች ጠቃሚና አስፈላጊ ናቸው ብለው ያመኑባቸውን ነገሮች ሁሉ ተመልክቶ ሁሉም ከንቱ መሆናቸውን መሰከረ። ሕይወትን እውነተኛ ትርጉም ያለው የሚያደርግ እግዚአብሔርን ማወቅና ማምለክ ብቻ ነው። መኃልየ መኃልይ ዘሰሎሞን የፍቅር ታሪክ ሲሆን በወንድና በሴት መካከል ያለ ፍቅር የእግዚአብሔር ስጦታ መሆኑን ያስተምራል።

4. የትንቢት መጻሕፍት

የእስራኤል ታሪክ ከምርኮ በፊት በነበሩት ዓመታት (ከ850-400 ዓ.ዓ.) ሊደመደም ገደማ እግዚአብሔር ከእነርሱ ጋር ወደገባው ቃል ኪዳን ይመለሱ ዘንድ አለበለዚያ ግን እንደሚፈረድባቸው ሕዝቡን እንዲያስጠነቅቁ ያስነሣቸው ነቢያት የተባሉ ቃል አቀባዮች ነበሩት። ነቢያት ስለሚመጣው ፍርድ ካሳወቁበት ከማስጠነቅቂያ መልእክታቸው ጋር ጽድቅና ቅንነት ያለበትን መንግሥት ስለሚያመጣው መሢሕ የሚያመለክቱ የተስፋ መልእክቶችም ነበሩ። ከእነዚህ ነቢያት አብዛኛዎቹ ያገለገሉት ታሪካቸው በ1ኛና 2ኛ ነገሥት እንዲሁም በ1ኛና 2ኛ መዋዕል ዜና ካልዕ በሚገኝ ነገሥታት ዘመን ነበር።

ነቢያት በሁለት የተከፈሉ ናቸው፤ የመጀመሪያዎቹ፣ ታላላቅ ነቢያት የምንላቸው፡- ኢሳያያስ፣ ኤርምያስ (ከሰቆቃወ ኤርምያስ ጋር)፣ ሕዝቅኤልና ዳንኤል ናቸው። እነዚህ ታላላቅ የተባሉበት ምክንያት መልእክታቸው ረጅምና ታላቅ ስለሆነ ነው። ሁለተኛዎቹ አሥራ ሁለቱ ታናናሽ ነቢያት ሲሆኑ፣ እነርሱም፡- ሆሴዕ፣ አሞጽ፣ ሚክያስ፣ ኢዩኤል፣ አብድዩ፣ ዮናስ፣ ናሆም፣ ዕንባቆም፣ ሶፎንያስ፣ ሐጌ፣ ዘካርያስና ሚልክያስ ናቸው።

ሀ. ታላላቅ ነቢያት

ኢሳያያስ፡- የእስራኤል መንግሥት ከመውደቁ በፊት ጽፎ እስራኤል በአሦር፣ ይሁዳ ደግሞ በባቢሎን እንደሚሣረኩ ያመለከተ ነቢይ ነው። ኢሳያያስ ከየትኛውም ነቢይ በላቀ ሁኔታ ስለ መሢሐ መምጣትና እርሱ ስለሚያመጣው ሰላም ተናገሯል።

ኤርምያስ፡- በእግዚአብሔር የተጠራው ይሁዳ ከመግረከዋ ጥቂት ቀደም ብሎ ነበር። ሕዝቡን ስለ ኃጢአታቸው ቢያስጠነቅቅም እንኳ ንስሐ ለመግባት አልፈለጉም ነበር። ኤርምያስ ሕዝቡ በባቢሎን ሲግረክ አይተ ነበርና የተሰማውን ኃዘን በሰቆቃው ኤርምያስ ጽፏል። ኤርምያስ ስለ ሰባው ዓመት ምርኮና ስለ አዲሱ ቃል ኪዳን መምጣት አስቀድሞ ተናገረ።

ሕዝቅኤል፡- በምርኮ ምድር በባቢሎን ካገለገሉት ሁለት ነቢያት አንዱ ነበር። ሕዝቅኤል ኢየሩሳሌም በመጨረሻ ከመውደቋ በፊት የይሁዳን ውድቀትና ምርኮ አስቅደሞ አመለከተ። አይሁድ ከምርኮ መቼ እንደሚመለሱና አንድ ሕዝብ ሆነው እንደሚዋሐዱም ተናገሯል። እግዚአብሔር በመካከላቸው እንደሚኖር፣ መሢሔ በእነርሱ ላይ እንደሚነግሥና ቤተ መቅደሱ እንደገና እንደሚሠራ ተናገረ።

ዳንኤል፡- በባቢሎን ያገለገለ ሁለተኛው ነቢይ ሲሆን አንዳንዶች «የትንቢት ቁልፍ» በማለት ይጠሩት ነበር። ለእግዚአብሔር ያለውን ታማኝነት የሚገልጥ ታሪክ ብቻ ሳይሆን፣ ከባቢሎን ጀምሮ እስከ ሮም ድረስ ያለውን የመንግሥታትን ታሪክና ክርስቶስ በመጨረሻው ዘመን እንደሚነግሥ የሚናገሩ ታሪኮችን ይዟል።

ለ. አሥራ ሁለቱ ታናናሽ ነቢያት

አሥራ ሁለቱ ታናናሽ ነቢያት በተለያዩ መንገዶች ሊመደቡ ይችላሉ። አንደኛው መንገድ ከምርኮ በፊት ያገለገሉትን ዘጠኙንና ከምርኮ መልስ ያገለገሉትን ሦስቱን (ሐጌ፣ ዘካርያስና ሚልክያስ) መዘርዘር ነው። ሌላው መንገድ መልእክቱ በቅድሚያ እንዲደርሳቸው በታቀደላቸው ሕዝቦች መሠረት መመደብ ነው፡-

1. እስራኤልን ያገለገሉ ነቢያት - ሆሴዕና አሞጽ
 2. ይሁዳን ያገለገሉ ነቢያት - ዕንባቆም፣ ኢዩኤል፣ ሚካያስና ሶፎንያስ
 3. አሕዛብን ያገለገሉ ነቢያት - ዮናስ፣ ናሆምና አብድዩ
 4. ከምርኮ በኋላ ያገለገሉ ነቢያት - ሐጌ፣ ዘካርያስና ሚልክያስ ናቸው።
- እነዚህ መጻሕፍት እያንዳንዳቸው ማስጠንቀቂያና የሚመጣውን የበረከት ጊዜ የሚመለከቱ ትንቢቶችን የያዙ ናቸው።

15ኛ ጥያቄ፡ ሀ) ሠላሳ ዘጠኙን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ስም ዘርዝር። ለ) እያንዳንዱ መጽሐፍ የሚናገረው ስለምን እንደሆነ ባጭሩ ጻፍ።
--

ሐ) በእያንዳንዱ መጽሐፍ አንድ ዓላማ ዳፍ። መ) በእያንዳንዱ መጽሐፍ ውስጥ የሚገኝ አንድ መንፈሳዊ ትምህርት ዳፍ።

ብሉይ ኪዳን በርካታ ጠቃሚ ትምህርቶችን የያዘ ቢሆንም፤ ከሁሉም በላይ ማስታወስ የሚያስፈልገው ሙሉ በሙሉ የእግዚአብሔር ቃል መሆኑን ነው። እግዚአብሔር ስለ ራሱ፤ ስለ መንገዶቹና ፈቃዱ፤ ለአይሁድ ዛሬም ለእኛ ለማስተማር የሰጠን ነው። መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ በስሕተት የገባ አንድም የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ የለም። ሁሉም መጻሕፍት አስፈላጊዎች ናቸው። ስለ ብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ይህን የጥናት መምሪያ ስንጽፍ፤ እያንዳንዱን መጽሐፍ እንድትወደው፤ ስለ ታላቁ እግዚአብሔርና እርሱ ለእኛ ስላለው ፈቃዱ የበለጠ በማወቅ በእያንዳንዱ መጽሐፍ መጠቀምን እንድትማር በማሰብ ነው። አንተ ደግሞ በተራህ እነዚህን መጻሕፍትና በውስጣቸው ያሉትን እውነቶች ለቤተ ክርስቲያንህ አባላት ታስተምር ዘንድ ጸሎታችን ነው።

ኢየሱስ በሉቃስ 24:44 ለደቀ መዛሙርቱ እንዲህ አላቸው:- «በሙሴ ሕግና በነቢያት በመዝሙራትም ስለ እኔ የተጻፈው ሁሉ ይፈጸም ዘንድ ይገባል።» ከኦሪት ዘፍጥረት ጀምሮ እስከ ትንቢተ ሚልክያስ ድረስ ብሉይ ኪዳን ወደ መሢሐ ወደ ኢየሱስ ያመለክታሉ። በሕይወታችን ዘመን ሁሉ ጌታችንና አዳኞችን ስለ ሆነው ስለ ኢየሱስና ስለ እግዚአብሔር አብ የበለጠ ለመማር እነዚህን መጻሕፍት ማጥናታችንን መቀጠል አለብን።

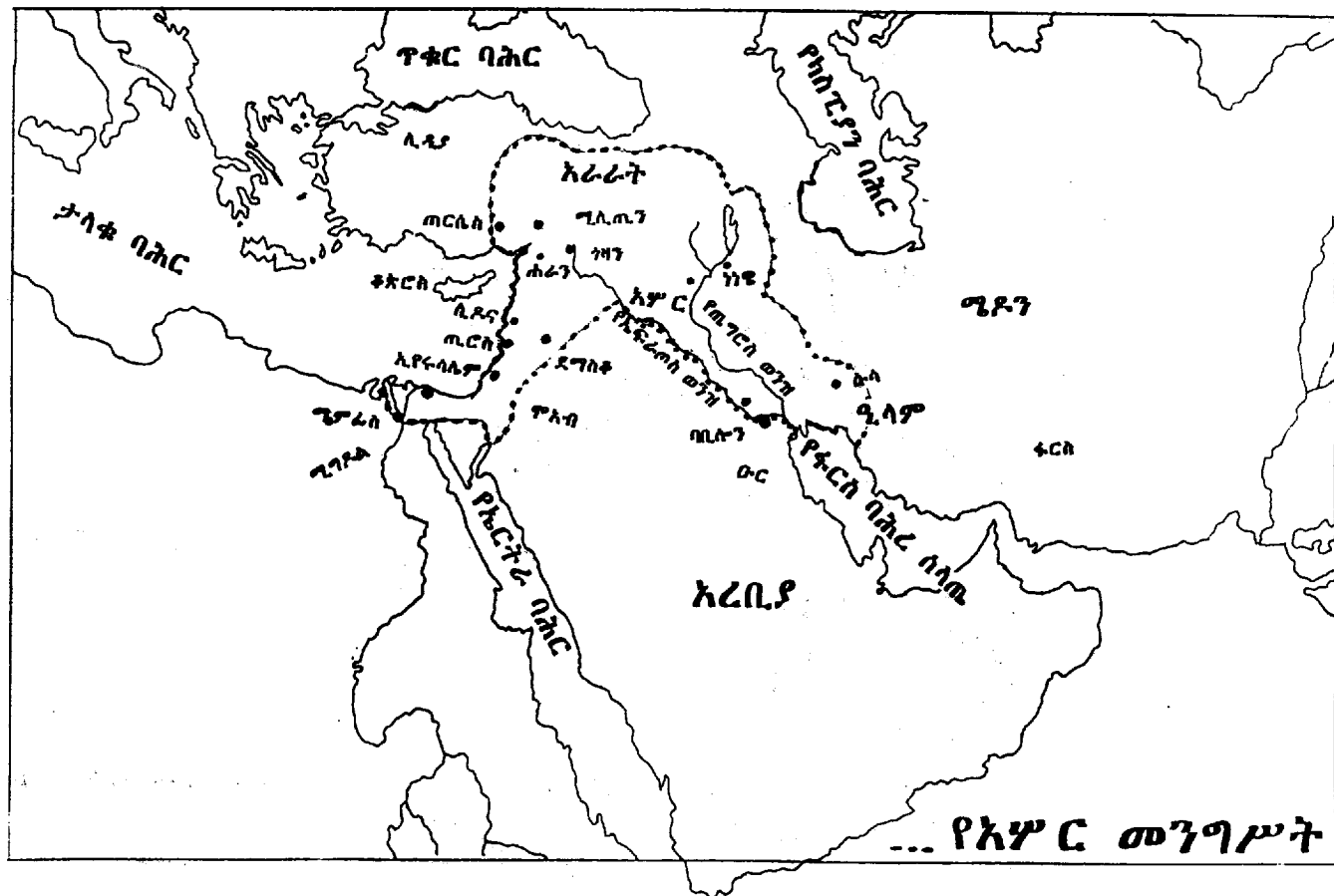
አራተኛና አምስተኛ ቀን:- ለመጨረሻው አጠቃላይ ፈተና ዝግጅት ይረዳህ ዘንድ ያለፉትን ሃያ ትምህርቶች ከልስ። በዚህ ጥናት ወቅት ከመጽሐፈ ኢዮብ እስከ ትንቢተ ሚልክያስ ያሉትን መጻሕፍት በሙሉ ያነበብህ ስለመሆኑ የምትጠየቅ መሆንህን አስታውስ።

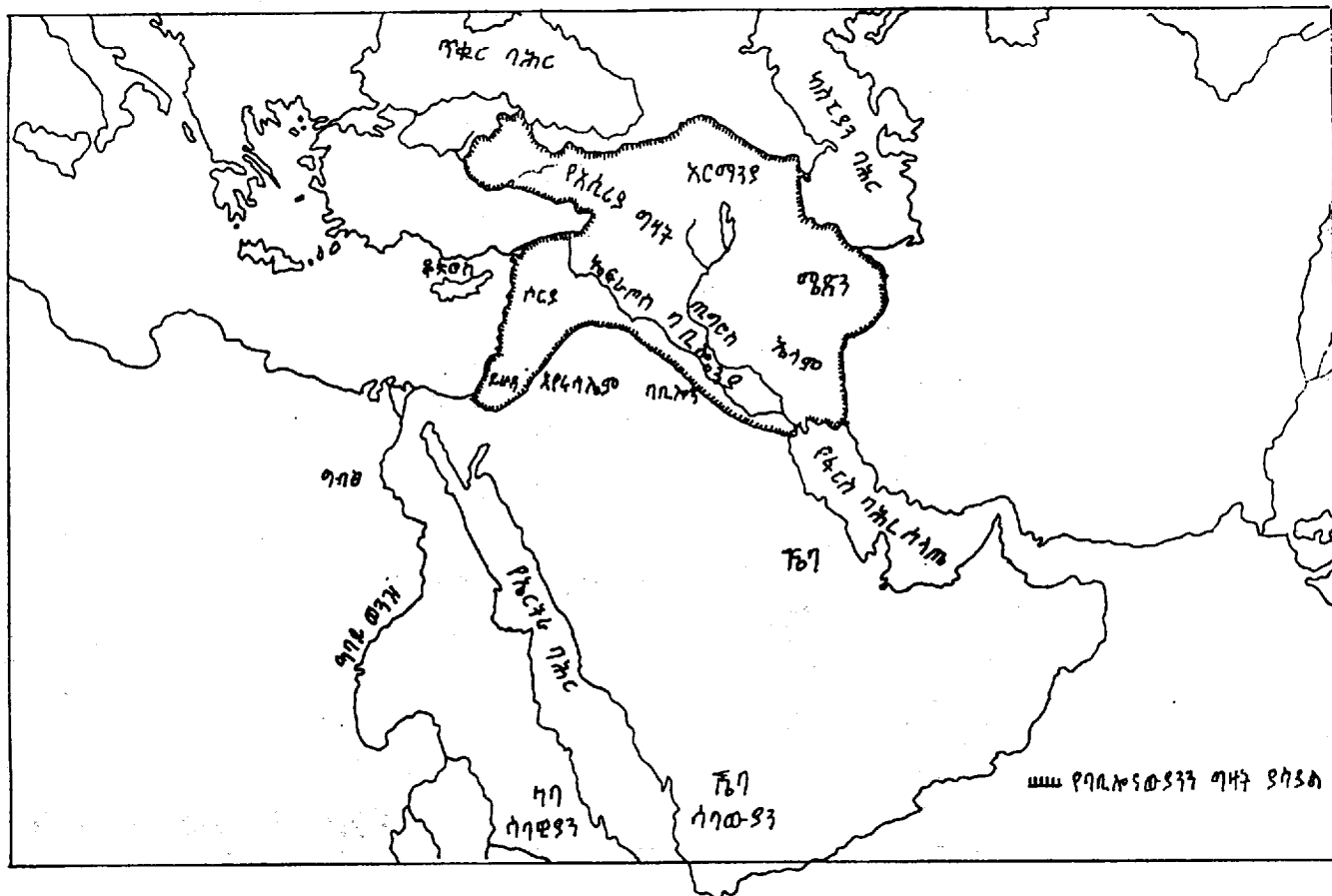
ሳምንታዊ የስብሰባ ጊዜ

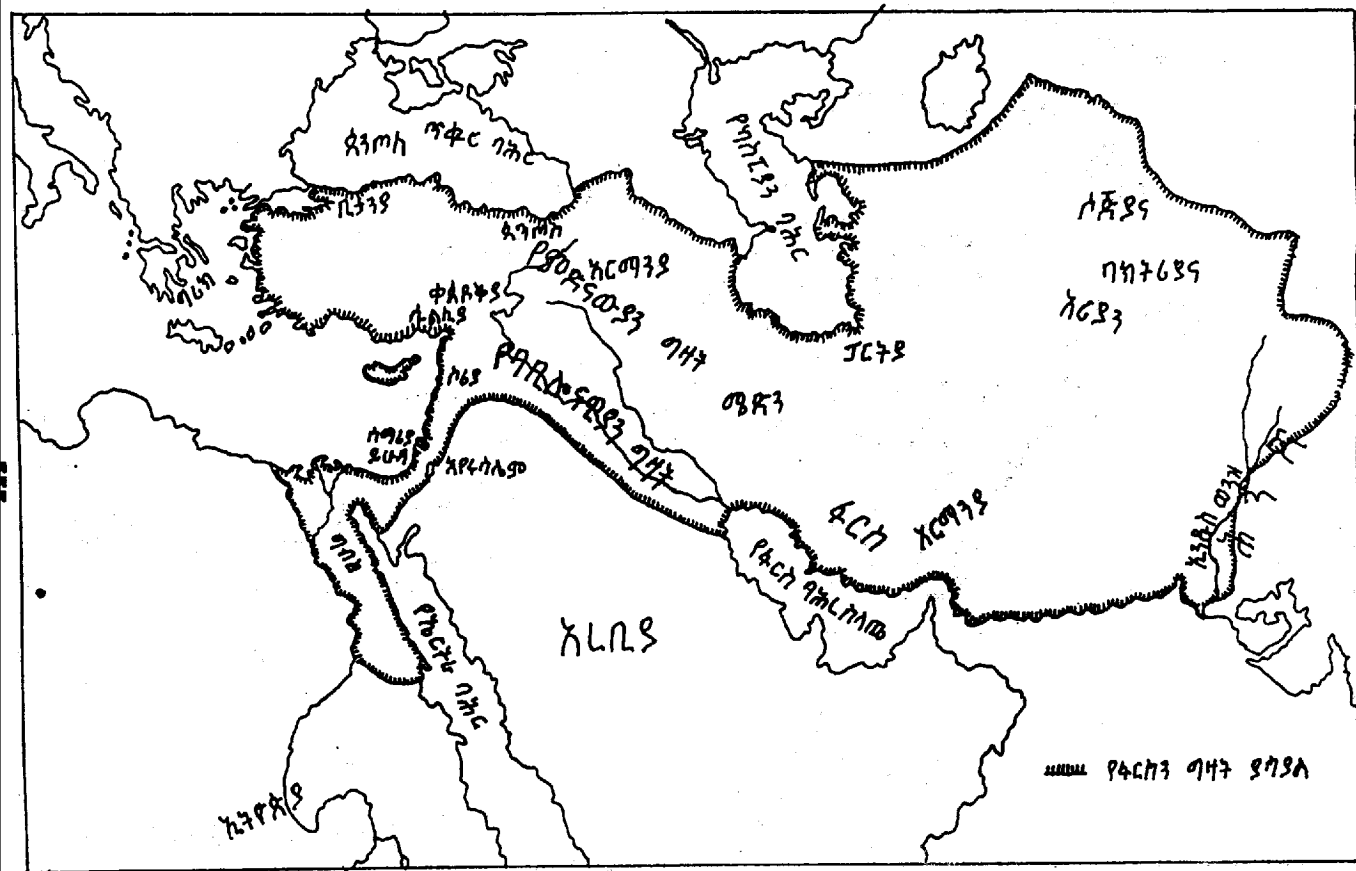
ሀ. ሳምንታዊው የአምልኮ ጊዜ

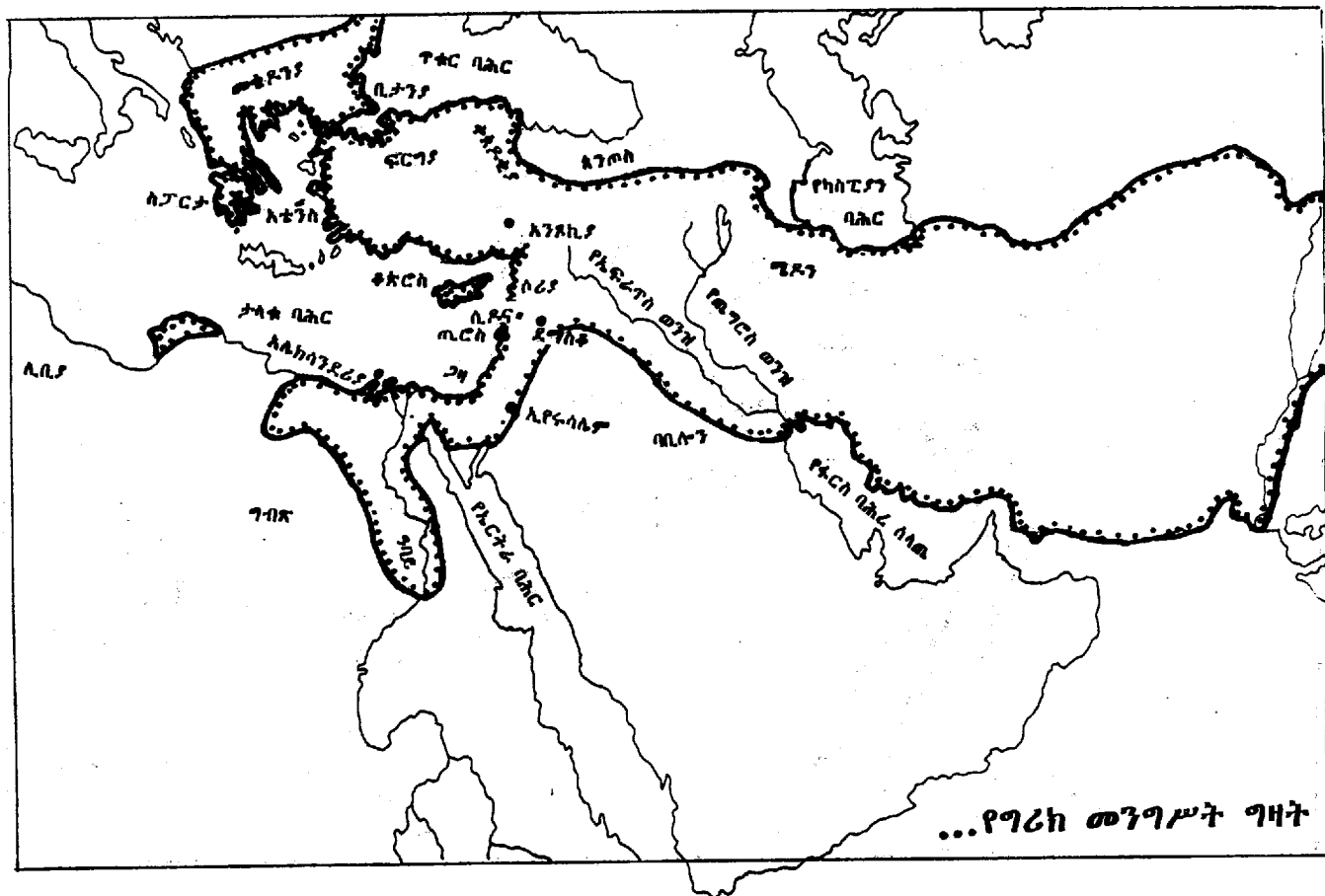
ለ. የጸሎት ጊዜ

ሐ. የመጨረሻውን አጠቃላይ ፈተና የምትወስድበት ጊዜ

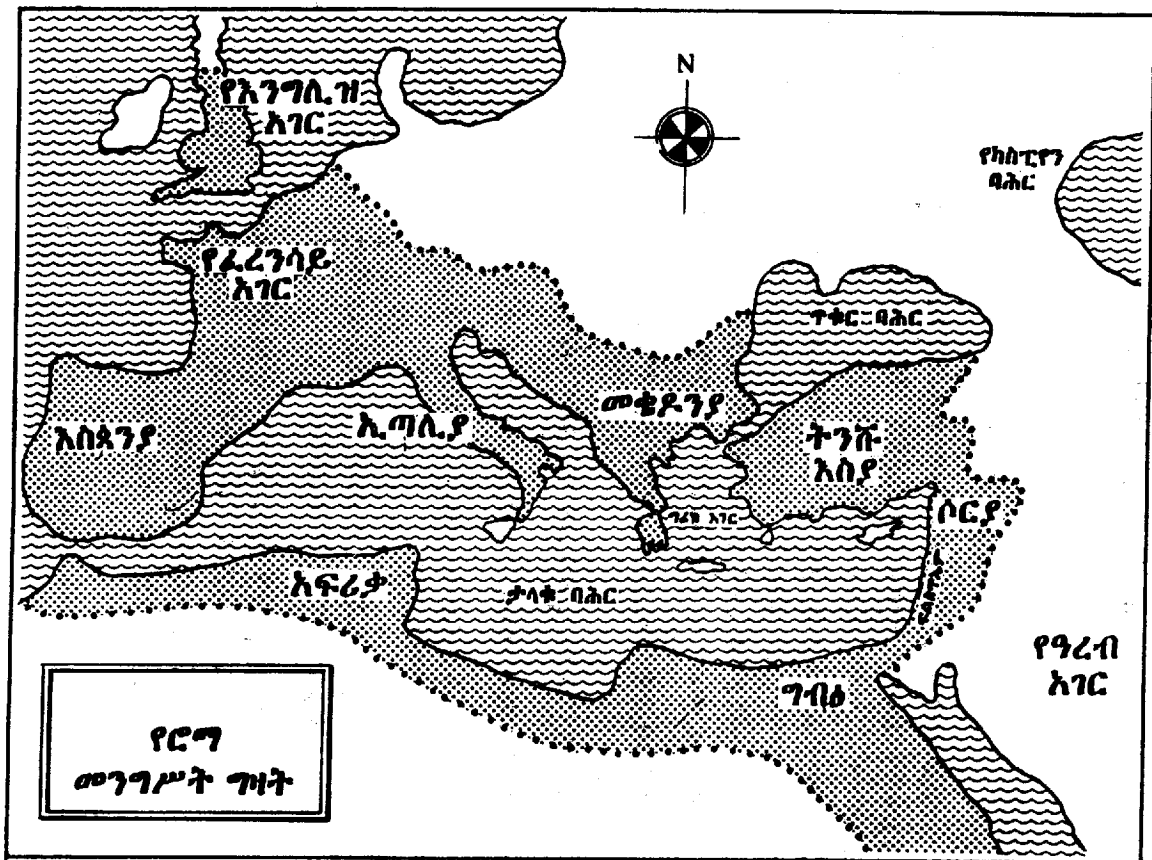

...የግሪክ መንግሥት ግዛት

የብሉይ ኪዳን ጥናት ት.መ.ማ

ሁለተኛ መጽሐፍ

የጽሕፈት ሥራ ተግባር

ለዚህ ትምህርት ዲፕሎማ ለመቀበል እያንዳንዱ ተማሪ ለሚከተሉት ጥያቄዎች በሙሉ መልስ በመስጠት፤ በሉክ ወረቀት 10 ገጽ ወይንም በደብተር 20 ገጽ ጽሑፍ ማቅረብ አለበት።

1. ከመጽሐፈ ኢየሱስ እስከ መኃልየ መኃልይ ዘመናዊ ያሉት መጻሕፍት ብዙውን ጊዜ (የጥበብ ሥነ-ጽሑፍ) ተብለው ይጠራሉ። ከእነዚህ ከእያንዳንዳቸው መጻሕፍት ስለ እግዚአብሔር እና እንዴት በፊቱ በጥበብ መመላለስ እንዳለብን ምን ልንማር እንችላለን።

2. ከትንቢታዊ መጻሕፍት በግንኙነብ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ /ሺ/፡-

ሀ. የእያንዳንዱን መጽሐፍ ዋና አሳብ (ጭብጥ) በአጭሩ ጻፍ።

ለ. ከእነዚህ መጻሕፍት ስለ እግዚአብሔር ምን እንማራለን።

ሐ. እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር ስላለው ግንኙነት ከእነዚህ መጻሕፍት ምን እንማራለን?

መ. እግዚአብሔር ከሕዝቡ ስለሚፈልጋቸው ነገሮች ከእነዚህ መጻሕፍት ምን እንማራለን?

ሠ. ቤተ ክርስቲያን በዚህ ዘመን (ትንቢታዊ) አገልግሎት ሊኖራት የሚችለው እንዴት ነው? የትንቢት አገልግሎት ምን ሊመስል እንደሚችል እና እግዚአብሔር ቤተ ክርስቲያን እንድትቃወመው የሚፈልገው ነገር ነው ብለህ የምታስበውን ግለጽ።

የጥናት መምሪያና ማብራሪያ (በት.መ.ማ መልክ የተዘጋጁ) መጻሕፍት፤

1. የብሉይ ኪዳን አሰሳ፤ 1ኛ መጽሐፍ
2. የብሉይ ኪዳን አሰሳ፤ 2ኛ መጽሐፍ
3. ኦሪት ዘፍጥረት
4. ኦሪት ዘሌዋውያን እና ዕብራውያን
5. ትንቢተ ኢሳይያስ
6. ትንቢተ ዳንኤል
7. የአዲስ ኪዳን አሰሳ፤ 1ኛ መጽሐፍ
8. የአዲስ ኪዳን አሰሳ፤ 2ኛ መጽሐፍ
9. የዮሐንስ ወንጌል
10. የሐዋርያት ሥራ
11. የሮሜ መልእክት
12. 1ኛና 2ኛ ቆሮንቶስ
13. የገላትያና ያዕቆብ መልእክቶች
14. የዮሐንስ ራእይ
15. መንፈስ ቅዱስ
16. የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ክርስትና የጥናት መምሪያ
17. ክርስቲያናዊ ትምህርት በኢትዮጵያ